

คำแปลคัมภีร์ อัสติยานุพยัญชนคาถา

พระบรมศาสดาตถาคตเจ้าของเราทั้งหลายพระองค์นั้น ทรงมุ่งอนุเคราะห์ชาวโลกอย่างมั่นคง จำเดิมแต่ทรงตั้งปัญหานมา ทรงบำเพ็ญบารมี 30 ทัด¹ จนถึงเมื่อเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรธรรมิกราชในพระชาติสุดท้ายนี้ ทรงยึดบารมีเป็นหลัก จุตจากอภินิหารนั้นแล้ว ทรงบังเกิดในดุสิตเทววิมาน ผู้อันเหล่าเทพหมื่นจักรวาลซึ่งมาประชุมกันอาราธนาด้วยคำมีอาทิอย่างนี้ว่า กาโลชนุนเต มหาวีร (ข้าแต่มหาวีรเจ้า บัดนี้เป็นกาลอันสมควรของพระองค์) จุตจากดุสิตเทวภินิหารนั้นแล้ว ทรงบังเกิดในสักขราชตระกูล ครั้นถ้วนทสมาสประสูติจากคัพภุภทรของพระมารดา ทรงผินพระพักตร์ไปทางทิศอุดร แล้วเสด็จย่างพระบาทไป 7 ก้าว ทรงเหลือหวาดหมั่นโลกธาตุ เมื่อไม่ทรงเห็นใครๆ ที่มีคุณยิ่งกว่าพระองค์ จึงทรงเปล่งอาสภิวาจา² ว่า เราเป็นอัครบุคคลของโลก เราเป็นผู้เจริญที่สุดแห่งโลก เสวยสิริราชสมบัติอยู่ครอบครองพราวาสวิสัยตลอด 29 พระชันษา ทรงเห็นนิมิต 4 ประการ³ จึงทรงสละราชสมบัติอันยิ่งใหญ่⁴ นั้น เสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์⁵ ณ ฝั่งแม่น้ำอนินา ประทับบำเพ็ญเพียรตลอด 6 พรรษาในอุทุมพรราวไพร ในดิถีแห่งวิสาขปุณณมี ทรงรับข้าวมธุปายาสที่นางสุชาดาถวาย เสวยที่ใกล้ฝั่งเนรัญชรามหานที

¹ดูรายละเอียดได้จาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี "ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท" (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2524) หน้า 148

²วาจาแสดงความเป็นผู้องอาจ คือคำประกาศพระองค์ว่าเป็นเอกในโลก

³นิมิต 4 (สิ่งที่พระโพธิสัตว์ทอดพระเนตรเห็นก่อนเสด็จออกบรรพชา) คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ

⁴การเสด็จออกบวชของพระพุทธเจ้าเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่

ทรงพักผ่อนอิริยาบถในราวไพรอันกว้างใหญ่นั้นตลอดวัน ครั้นเมื่อเวลาใกล้ค่ำ ทรง
 ถือนาฬิกา 8 ก่า ที่โสดถียพราหมณ์น้อมนำมาถวาย เสด็จเข้าไปสู่คอนตันโพธิพฤกษ์
 ทรงปลุกเสกต่างบัลลังก์ ทรงทำปณิธานว่า เราจักไม่ทำลายบัลลังก์นี้ ตราบเท่าที่
 จิตของเรายังไม่หลุดพ้นจากอัสวะ เพราะความไม่ยึดมั่น ทรงฝันพระพักตร์ไปทาง
 ทิศปราจีน ยังมีทันที่สุริยันจะอัสดงคต ก็ทรงกำจัดหมู่มารได้โดยสิ้นเชิง ประทับคู่
 บัลลังก์ ตั้งพระวรกายตรง ดำรงพระสติมั่น ทรงสำเนียงอานาปานสติกรรมฐานด้วย
 อาการอย่างนี้ว่า เราหายใจเข้ายาว หายใจออกยาว เราหายใจเข้าสั้น หายใจออก
 สั้น กำหนดรู้กองลมหายใจทั้งปวงหายใจเข้า กำหนดรู้กองลมหายใจทั้งปวงหายใจออก
 เราจักรงับกายสังขารหายใจเข้า เราจักรงับกายสังขารหายใจออก เราจัก
 กำหนดรู้ปิติหายใจเข้า เราจักกำหนดรู้ปิติหายใจออก เราจักกำหนดรู้สุขเวทนา
 หายใจเข้า เราจักกำหนดรู้สุขเวทนาหายใจออก เราจักกำหนดรู้จิตสังขารหายใจ
 เข้า เราจักกำหนดรู้จิตสังขารหายใจออก เราจักรงับจิตสังขารหายใจเข้า เรา
 จักระงับจิตสังขารหายใจออก เราจักกำหนดรู้จิตอันปราโมทย์ยังหายใจเข้า เราจัก
 กำหนดรู้จิตอันปราโมทย์ยังหายใจออก เราจักกำหนดรู้จิตอันตั้งมั่นหายใจเข้า
 เราจักกำหนดรู้จิตอันตั้งมั่นหายใจออก เราจักกำหนดรู้จิตที่หลุดพ้นหายใจเข้า
 เราจักกำหนดรู้จิตที่หลุดพ้นหายใจออก เราจักพิจารณาความไม่เที่ยงหายใจเข้า
 เราจักพิจารณาถึงความไม่เที่ยงหายใจออก เราจักตามเห็นจิตอันปราศจากราคะ
 หายใจเข้า เราจักตามเห็นจิตอันปราศจากราคะหายใจออก เราจักพิจารณา
 ฌเณง ๆ ถึงความดับหายใจเข้า เราจักพิจารณาฌเณง ๆ ถึงความดับหายใจออก
 เราจักพิจารณาฌเณง ๆ ถึงการสลະคืนหายใจเข้า เราจักพิจารณาฌเณง ๆ ถึงการ
 สลະคืนหายใจออกตั้งนี้แล ทรงปรารภความเพียรไม่ย่อหย่อน ทรงมีสติตั้งมั่นไม่หลงลืม
 ทรงมีกายสังขารอันสงบ มีกายสังขารอันไม่กระด้าง มีจิตตั้งมั่น มีจิตเป็นสมาธิมั่นอยู่
 ในอารมณ์เดียว สัจจจากามทั้งหลาย และสัจจจากอกุศลทั้งหลาย เข้าถึงปฐมฌาน
 อันมีองค์ 5 คือ วิตก วิจาร์ ปิติ สุข และเอกัคคตา อันเกิดจากความสงบ ทรงดับ

วิตกวิจารณ์เสียได้ เข้าถึงตติยฌานอันมีความผ่องใสในภายใน มีความเป็นเอกัคคตารมณ์
 แห่งจิตที่มีปีติสุขและเอกัคคตาอันเกิดจากสมาธิที่ปราศจากวิตกวิจารณ์ ทรงเข้าถึง
 อุเบกขา เพราะระงับปีติเสียได้ ทรงมีสติรู้พร้อมอยู่ กำหนดรู้ความสุขด้วยกายสังขาร
 ทรงวางเฉยมีสติอยู่เป็นสุขเข้าถึงตติยฌาน เพราะละสุขและทุกข์ และเพราะดับโสมนัส
 เสียได้ มีอุเบกขาเวทนาอันไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ เข้าถึงจุดตถฌานอันเป็นความบริสุทธิ์
 แห่งสติ เมื่อจิตตั้งมั่นมีความบริสุทธิ์ปราศจากกิเลส มีจิตอ่อนสมควรแก่การงานบรรลุถึง
 ความตั้งมั่นไม่หวั่นไหว ทรงยังหทัยให้น้อมไปในบุพเพนิวาสานุสสติญาณ^๕ ในปฐมยาม
 แห่งราตรีนั้น คือระลึกได้ว่า ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนี้ มีโคตรอย่างนี้ มีผิวพรรณ
 อย่างนี้ มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนี้ ๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้น
 จุดจากภพนั้นแล้ว ไปบังเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้น เราก็ได้มีชื่ออย่างนี้ มีโคตรอย่างนี้
 มีผิวพรรณอย่างนี้ เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนี้ ๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุดจาก
 ภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ (เรา) ระลึกชาติกาลก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้ง
 อากาโร พร้อมทั้งอุกเทศด้วยประการฉะนี้ ในมัชฌิมยามแห่งราตรีนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ
 ผ่องแผ้วไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส มีจิตอ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว
 ทรงน้อมจิตไปในจุดูปาตญาณ^๖ ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย สัตว์เหล่านี้ประกอบ
 ด้วยกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอรียเจ้า เป็นมิจฉาทิฏฐิ ยึดถือการ
 กระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฏฐิ เมื่อตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก
 ส่วนเหล่าสัตว์ที่ประกอบด้วยกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอรียเจ้า
 เป็นสัมมาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฏฐิ หลังจากตายแล้วเขาย่อม
 เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ดังนี้ (พระองค์) ทรงเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุด กำลังอุปติ เลว
 ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพย์จักขุอันบริสุทธิ์ล่องจักขุ
 วิสัยของมนุษย์ ทรงรู้ชัดหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ ในปัจฉิมยามแห่ง

^๕ที่.ปา. 11/228/232; 398/292; อง.ทสก. 24/102/215

^๖ที่.ปา. 12/431/379

ราตรีนั้นนั่นเอง เมื่อจิตเป็นสมาธิ ผ่องแผ้ว ปราศจากกิเลส อ่อน ครอบงำการงาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ทรงโน้มน้าววิปัสสนาจิตไปเพื่อความสิ้นกิเลส ทรงยังวิปัสสนาจิต อันมีการพิจารณากำหนดรู้ปัจจุอาการพร้อมทั้งพิจารณาไตรลักษณ์เนื่อง ๆ อย่างนี้ว่า

เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย	จึงมีสังขาร
เพราะสังขารเป็นปัจจัย	จึงมีวิญญาณ
เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย	จึงมีนามรูป
เพราะนามรูปเป็นปัจจัย	จึงมีสฬายตนะ
เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย	จึงมีผัสสะ
เพราะผัสสะเป็นปัจจัย	จึงมีเวทนา
เพราะเวทนาเป็นปัจจัย	จึงมีตัณหา
เพราะตัณหาเป็นปัจจัย	จึงมีอุปาทาน
เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย	จึงมีภพ
เพราะภพเป็นปัจจัย	จึงมีชาติ
เพราะชาติเป็นปัจจัย	จึงมีชรา มรณะ โสกะ

ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส

เป็นอันว่ากองทุกข์ทั้งมวลนั้นย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยประการฉะนี้^๗

อนึ่ง เพราะอวิชชานั้นแหละดับไปโดยไม่มีส่วนเหลือ สังขารจึงดับ

เพราะสังขารดับ วิญญาณจึงดับ

เพราะวิญญาณดับ นามรูปจึงดับ

เพราะนามรูปดับ สฬายตนะจึงดับ

เพราะสฬายตนะดับ ผัสสะจึงดับ

เพราะผัสสะดับ	เวทนาจึงดับ
เพราะเวทนาดับ	ตัณหาจึงดับ
เพราะตัณหาดับ	อุปาทานจึงดับ
เพราะอุปาทานดับ	ภพจึงดับ
เพราะภพดับ	ชาติจึงดับ
เพราะชาติดับ	ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ

ทุกข์ โทมนัส อุปายาส จึงดับ

เป็นอันว่ากองทุกข์ทั้งมวลนั้นย่อมดับด้วยประการฉะนี้ ซึ่งเป็นเบื้องต้นที่จิตหยั่งรู้ปัจจุอาการ พร้อมทั้งพิจารณาโดยไตรลักษณ์ว่า ท่านผู้เจริญ สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ทรงยังวิปัสสนาญาณ^๕ กล่าวคือมหาวชิรญาณ อนุโลมญาณและโคตรภูญาณ ให้เกิดขึ้นตามลำดับ ทรงยังโสดาปัตติมรรคญาณซึ่งเป็นญาณที่กำจัดสังโยชน์ 3 คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาส ให้เกิดขึ้นในลำดับต่อจากโคตรภูญาณนั้น ลำดับต่อจากมรรคญาณนั้นไป โสดาปัตติผลญาณก็เกิดขึ้น ในลำดับต่อจากโสดาปัตติผลญาณนั้น ปัจจุเวกขณญาณ ก็เกิดขึ้น ทรงเห็นแจ้ง อริยสัจ 4 ว่า นี้ทุกข์ นี้สมุทัย นี้โรธ นี้มรรค ด้วยมรรคญาณ และด้วยปัจจุเวกขณญาณ ทรงยังวิปัสสนาญาณอันมีสังขารเป็นอารมณ์ให้น้อมไปในไตรลักษณ์ให้เกิดขึ้นอีก บรรลุอนุโลมญาณ ต่อจากอนุโลมญาณ โวทานญาณ^๖ ก็เกิดขึ้น ต่อจากโวทานญาณนั้น สกทาคามิมรรคญาณอันเป็นญาณที่กระทำกามราคะพยาบาทให้เบาบางลงก็เกิดขึ้น ลำดับต่อจากนั้น สกทาคามีผลญาณก็เกิดขึ้น ต่อจากนั้นปัจจุเวกขณญาณก็เกิดขึ้น ทรงรู้แจ้งอริยสัจ 4 ว่า นี้ทุกข์ นี้สมุทัย นี้โรธ นี้มรรค ด้วยมรรคญาณและปัจจุเวกขณญาณ ทรงยังวิปัสสนาญาณอันมีสังขารเป็นอารมณ์ให้น้อมไปในไตรลักษณ์ให้เกิดขึ้น บรรลุ

^๕ที่.ส. 9/131-138/101-102, วิสุทฺธิ. 3/206-328

ช.ปฎิ 31/1/1

^๖ปจ. หน้า 739.

อนุโลมญาณ โวทานญาณ อนาคตามิมรรคญาณ อันเป็นญาณที่ละกามราคะและพยายาม
 ได้โดยเด็ดขาด ลำดับต่อจากนั้น อนาคตามิผลญาณก็เกิดขึ้น ต่อจากนั้นปัจจุเวกชนญาณ
 ก็เกิดขึ้น ทรงรู้แจ้งอริยสัจ 4 ว่า นี้ทุกข์ นี้สมุทัย นี้โรช นี้มรรค ด้วยมรรคญาณและ
 ปัจจุเวกชนญาณ ทรงยังวิปัสสนาอันมีสังขารเป็นอารมณ์ให้น้อมไปในไตรลักษณ์ให้เกิดขึ้น
 บรรลุอนุโลมญาณ โวทานญาณ อรหัตตญาณอันเป็นปทัฏฐานของพระสัมพันธูปัญญาซึ่ง
 เป็นตัวละครอุทกัมภาคิยสังโยชน์ 5 ประการ¹⁰ คือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ
 และอวิชชา โดยการละได้โดยเด็ดขาด ต่อจากนั้นอรหัตตผลญาณก็เกิดขึ้น ต่อจาก
 นั้นปัจจุเวกชนญาณ คือพระสัมพันธูปัญญาก็เกิดขึ้น ทรงรู้แจ้งอริยสัจ 4 อย่างนี้ว่า
 นี้ทุกข์อริยสัจที่ควรกำหนดรู้ เราได้กำหนดรู้แล้ว ทุกขสมุทัยสังขารนั้นแลที่ควรละ เรา
 ได้ละแล้ว ทุกขนิโรธอริยสัจนั้นแลที่ควรทำให้แจ้ง เราได้ทำให้แจ้งแล้ว ทุกขนิโรธ-
 คามินีปฏิบัติอริยสัจนั้นแลที่ควรเจริญ เราได้เจริญแล้ว ก็อริยสัจ 4 นี้ มีรอบ 3 มี
 อากาโร 12 เราก็ได้รู้แจ้งแล้วทั้งโดยมรรคญาณและปัจจุเวกชนญาณ เราเป็นพุทธะ
 เรายืนยันได้ว่าเป็นผู้ตรัสรู้อรุณตรัสสัมมาสัมโพธิญาณในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก
 พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณะ พราหมณ์ เทวดา และมนุษย์

อนึ่ง ญาณอันรู้แจ้งอริยสัจได้เกิดขึ้นแก่เราแล้วว่า ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย
 ภพใหม่ไม่มีอีกต่อไป ต่อจากนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเปล่งอุทานนี้ที่โศภินิบัลลังก์นั้น
 นั้นเองว่า

เราแสวงหานายช่างทำเรือ เมื่อยังไม่พบจึงท่องเที่ยวไปในสงสาร
 หลายภพหลายชาติ ความเกิดเป็นทุกข์ที่ว่าไป แ่นะนายช่างทำเรือ เรา
 พบท่านแล้ว ท่านจะทำเรืออีกไม่ได้ ชีโครงทุกซี่ของท่านเราหักหมดแล้ว

¹⁰ ส.ม. 19/349/80

เรือนยอดเราก็รื้อทิ้งแล้ว จิตของเราเข้าถึงพระนิพพานอันปัจฉัยใด ๆ
ปรุ้งแต่งอกไม้ได้ เราบรรลุลุขรรณเป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหาแล้ว^{๑๑}

จบปฐมยาม

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงระลึกถึงอดีตชาติได้เป็นอันมาก
คือระลึกหนึ่งชาติเป็นต้นพร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ในมัชฌิมยามแห่งราตรีนั้น
เมื่อจิตเป็นสมาธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน
ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ทรงโน้มน้ำจิตไปเพื่อรู้จุดและอุบัติของเหล่าสัตว์ว่า สัตว์เหล่า
นี้ประกอบด้วยกายกุจจริต วิจกุจจริต มโนกุจจริต ติเตียนพระอรียเจ้า เป็นมิจฉาทิฎฐิ
ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ เมื่อตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ
วินิบาต นรก สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจจริต วิจสุจจริต มโนสุจจริต ไม่ติเตียน
พระอรียเจ้า เป็นสัมมาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฎฐิ หลังจากตายแล้ว
เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ดังนี้ ทรงเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุบัติ เลว
ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุญาณอันบริสุทธิ์ล่อง
จักขุวิสัยของมนุษย์ ทรงรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมด้วยประการฉะนี้ ในมัชฌิมยาม
แห่งราตรีนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควร
แก่การงาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ทรงโน้มน้ำจิตไปเพื่อความสิ้นกิเลส
ทรงยังวิปัสสนาจิตอันมีการพิจารณากำหนดรู้ปัจฉยาการพร้อมทั้งพิจารณาไตรลักษณ์
เนื่อง ๆ อย่างนี้ว่า

^{๑๑} พ.ธ. 25/153-154/44

เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย	จึงมีสังขาร
เพราะสังขารเป็นปัจจัย	จึงมีวิญญาณ
เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย	จึงมีนามรูป
เพราะนามรูปเป็นปัจจัย	จึงมีสฬายตนะ
เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย	จึงมีผัสสะ
เพราะผัสสะเป็นปัจจัย	จึงมีเวทนา
เพราะเวทนาเป็นปัจจัย	จึงมีตัณหา
เพราะตัณหาเป็นปัจจัย	จึงมีอุปาทาน
เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย	จึงมีภพ
เพราะภพเป็นปัจจัย	จึงมีชาติ
เพราะชาติเป็นปัจจัย	จึงมีชรา มรณะ โสกะ

ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส

เป็นอันว่ากองทุกข์ทั้งมวลนั้นย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยประการฉะนี้^{๕๒}

อนึ่ง เพราะอวิชชานั้นแหละดับไปโดยไม่มีส่วนเหลือ สังขารจึงดับ

เพราะสังขารดับ	วิญญาณจึงดับ
เพราะวิญญาณดับ	นามรูปจึงดับ
เพราะนามรูปดับ	สฬายตนะจึงดับ
เพราะสฬายตนะดับ	ผัสสะจึงดับ
เพราะผัสสะดับ	เวทนาจึงดับ

^{๕๒}วินย.มทา. 4/1/1, ส.นิ. 16/1/1, อภ.วิ. 25/274/185 ;

เพราะเวทนาดับ	ตัณหาจึงดับ
เพราะตัณหาดับ	อุปาทานจึงดับ
เพราะอุปาทานดับ	ภพจึงดับ
เพราะภพดับ	ชาติ ชรา มรณะ โสกะ

ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส จึงดับ

เป็นอันว่ากองทุกข์ทั้งมวลนั้นย่อมดับด้วยประการฉะนี้ พร้อมทั้งพิจารณาโดยไตรลักษณ์ว่า ท่านผู้เจริญ สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ทรงยังวิปัสสนาญาณกล่าวคือมหาวชิรญาณ อนุโลมญาณ และโคตรภูญาณให้เกิดขึ้นตามลำดับ ทรงยังโสดาปัตติมรรคญาณซึ่งเป็นญาณที่กำจัดสังโยชน์ 3 คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาสให้เกิดขึ้นต่อจากโคตรภูญาณนั้น ต่อจากนั้นโสดาปัตติผลญาณก็เกิดขึ้น ทรงเห็นแจ้งอริยสัจ 4 ว่า นี้ทุกข์ นี้สมุทัย นี้โรธ นี้มรรค ด้วยมรรคญาณและด้วยปัจจเวกขณญาณ ทรงยังวิปัสสนาญาณอันมีสังขารเป็นอารมณ์ที่น้อมไปในไตรลักษณ์ให้เกิดขึ้นอีก บรรลุอนุโลมญาณ ต่อจากอนุโลมญาณ โวทานญาณก็เกิดขึ้น ต่อจากโวทานญาณนั้น สกทาคามิมรรคญาณอันเป็นญาณที่กระทำให้กามราคะและพยาบาทให้เบาบางลง ต่อจากนั้น สกทาคามิผลญาณก็เกิดขึ้น ต่อจากนั้น ปัจจเวกขณญาณก็เกิดขึ้น ทรงรู้แจ้งอริยสัจ 4 ว่า นี้ทุกข์ นี้สมุทัย นี้โรธ นี้มรรค ด้วยมรรคญาณและด้วยปัจจเวกขณญาณ ทรงยังวิปัสสนาญาณอันมีสังขารเป็นอารมณ์ที่น้อมไปในไตรลักษณ์ให้เกิดขึ้น บรรลุอนุโลมญาณ โวทานญาณ อนาคามิมรรคญาณอันเป็นญาณที่ละกามราคะและพยาบาทได้โดยเด็ดขาด ต่อจากนั้นอนาคามิผลญาณก็เกิดขึ้น จากนั้นปัจจเวกขณญาณก็เกิดขึ้น ทรงรู้แจ้งอริยสัจ 4 ว่า นี้ทุกข์ นี้สมุทัย นี้โรธ นี้มรรค ด้วยมรรคญาณและด้วยปัจจเวกขณญาณ ทรงยังวิปัสสนาญาณอันมีสังขารเป็นอารมณ์ที่น้อมไปในไตรลักษณ์เป็นอารมณ์ให้เกิดขึ้น บรรลุอนุโลมญาณ โวทานญาณ อรหัตตมรรคญาณอันเป็นปทัฏฐานของพระสัมพันธูปุตญาณซึ่งเป็นตัวละครอุกฤษฏ์ภาคีสังโยชน์ทั้ง 5 คือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุกฤษฏะ และอวิชชา โดยไม่มีส่วนเหลือ ต่อจากอรหัตตมรรคญาณนั้น อรหัตตผลญาณก็เกิดขึ้น ต่อจากนั้นปัจจเวกขณญาณก็เกิดขึ้น

ทรงรู้แจ้งอริยสัจ 4 อย่างนี้ว่า ทุกขอริยสัจนี้นั้นแน่ที่ควรกำหนดรู้ เราได้กำหนด
รู้แล้ว ทุกขสมุทัยอริยสัจนี้นั้นแน่ที่ควรละ เราละได้แล้ว ทุกขนิโรธอริยสัจที่ควรทำ
ให้แจ้ง เราได้ทำให้แจ้งแล้ว ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจที่ควรเจริญ เราได้
เจริญแล้ว ก็อริยสัจ 4 นี้มีรอบ 3 มีอาการ 12 เราก็ได้รู้แจ้งแล้ว โดยมรรคญาณ
และปัจจเวกขณะญาณ เราเป็นพุทธะ เรายืนยันได้ว่าเป็นผู้ตรัสรู้อนัตตวิสามนัญญ
ญาณ ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณะ
พราหมณ์ เทวดา และมนุษย์

อนึ่ง ญาณอันรู้แจ้งอริยสัจได้เกิดขึ้นแก่เราแล้วว่า ความหลุดพ้นของเรา
ไม่กลับกลายเป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ไม่มีภพใหม่อีกต่อไป ต่อจากนั้น พระผู้มี
พระภาคเจ้าทรงเปล่งอุทานนี้ที่โพธิบัลลังก์นั้นนั้นเองว่า

เราแสวงหานายช่างทำเรือนอยู่ เมื่อยังไม่พบจึงท่องเที่ยวไปในสงสาร
หลายภพหลายชาติ ความเกิดเป็นทุกข์ที่ว่าไป แนะนายช่างทำเรือน เราพบ
ท่านแล้ว ท่านจะทำเรือนอีกไม่ได้ ชีโครงทุกซี่ของท่าน เราหักหมดแล้ว
เรือนยอดเราก็รื้อทิ้งแล้ว จิตของเราเข้าถึงพระนิพพานอันปัจจยใด ๆ
ปรุ้งแต่ตั้งอีกไม่ได้ เราบรรลุธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหาแล้ว¹³

จรมัชฌิมขาม

¹³ ส.ม 19/908/273.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงมนสิการปัจจุจสมุปบาท โดยอนุโลมและ
ปฏิโลมตลอดปัจจุจิมขามแห่งราตรีนั้นว่า

เพราะอวิชชาเป็นปัจจจัย	จึงมีสังขาร
เพราะสังขารเป็นปัจจจัย	จึงมีวิญญาณ
เพราะวิญญาณเป็นปัจจจัย	จึงมีนามรูป
เพราะนามรูปเป็นปัจจจัย	จึงมีสฬายตนะ
เพราะสฬายตนะเป็นปัจจจัย	จึงมีผัสสะ
เพราะผัสสะเป็นปัจจจัย	จึงมีเวทนา
เพราะเวทนาเป็นปัจจจัย	จึงมีตัณหา
เพราะตัณหาเป็นปัจจจัย	จึงมีอุปาทาน
เพราะอุปาทานเป็นปัจจจัย	จึงมีภพ
เพราะภพเป็นปัจจจัย	จึงมีชาติ
เพราะชาติเป็นปัจจจัย	จึงมีชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ

ทุกข์ โทมนัส อุปายาส

เป็นอันว่ากองทุกข์ทั้งมวลนั้นย่อมเกิดขึ้นด้วยประการฉะนี้
อนึ่ง เพราะอวิชชานั้นแหละดับโดยไม่มีส่วนเหลือ สังขารจึงดับ

เพราะสังขารดับ	วิญญาณจึงดับ
เพราะวิญญาณดับ	นามรูปจึงดับ
เพราะนามรูปดับ	สฬายตนะจึงดับ
เพราะสฬายตนะดับ	ผัสสะจึงดับ
เพราะผัสสะดับ	เวทนาจึงดับ
เพราะเวทนาดับ	ตัณหาจึงดับ
เพราะตัณหาดับ	อุปาทานจึงดับ
เพราะอุปาทานดับ	ภพจึงดับ

เพราะภพดับ

ชาติจึงดับ

เพราะชาติดับ

ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ

ทุกข์ โทมนัส อูปายาส จึงดับ

เป็นอันว่างองทุกข์ทั้งมวลนั้นย่อมดับด้วยประการฉะนี้¹⁴

ลำดับนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงทรงเปล่งอุทาน
นี้ในเวลานั้นว่า

เมื่อใดแล ชรามทั้งหลาย ปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้น
ความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป เพราะมาวู้ชรามพร้อมทั้งเหตุ¹⁵

เมื่อใดแล ชรามทั้งหลาย ปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้น
ความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป เพราะได้รู้ความสิ้นไปแห่งปัจจัย
ทั้งหลาย¹⁶

เมื่อใดแล ชรามทั้งหลาย ปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้น
ย่อมกำจัดมารพร้อมทั้งเสนามารเสียได้ ดูจพระอาทิตย์อุทัยกำจัดมิดฉะนั้น¹⁷

¹⁴วินย.มหา. 4/1/1, ชุ.อุ. 25/1/93

¹⁵วินย.มหา. 4/1/2, ชุ.อุ. 25/1/94

¹⁶วินย.มหา. 4/2/2, ชุ.อุ. 25/2/94

¹⁷วินย.มหา. 4/3/2, ชุ.อุ. 25/3/96

พราหมณ์ใด มีบาปอันลอยเสียแล้ว ไม่ตวาดผู้อื่นว่า ฮี ฮี ไม่มีกิเลส
 ดุจน้าฝาด มีตนสำรวมแล้ว ถึงที่สุดแห่งเวท มีพรหมจรรย์อยู่จบแล้ว
 พราหมณ์นั้น ไม่มีกิเลสพัวพันในอารมณฺ์ไหน ๆ ในโลก ควรกล่าวถ้อยคำว่า
 ตนเป็นพราหมณ์¹⁸

ความสงบเป็นสุขของบุคคลผู้สิ้นโทษ มีธรรมปรากฏแล้วเห็นอยู่ ความ
 ไม่พยายาคือความสำรวมในสัตว์ทั้งหลาย เป็นสุขในโลก ความปราศจาก
 ความกำหนัด คือความล่วงกามทั้งหลายเสียได้เป็นสุขในโลก การกำจัด
 อัสมีมานะ เสียได้นั้นแหละ เป็นสุขอย่างยิ่ง¹⁹

เราเป็นผู้ครอบครองโลกทั้งปวง รู้ธรรมทั้งปวงอันค้นหาและทฤษฎีไม่
 ฉาบทาแล้วในธรรมทั้งปวง ละธรรมเป็นไปในภูมิสาม²⁰ ได้หมด พ้นแล้ว
 เพราะความสิ้นไปแห่งค้นหา เราตรัสรู้เองยั้งแล้ว จะพึงอ้างใครเล่า
 อาจารย์ของเราไม่มี คนผู้เชื่อกับด้วยเราก็ไม่มีในโลกพร้อมทั้งเทวโลก
 เพราะเราเป็นพระอรหันต์ในโลก เราเป็นศาสดาผู้ยอดเยี่ยม เราผู้เดียว
 เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ เราเป็นผู้เห็นใจ ดับกิเลสได้แล้ว เราจะไป
 เมืองในแคว้นกาสิ เพื่อประกาศธรรมจักรให้เป็นไป เราจะตีกลองประกาศ
 อมตธรรมในโลกอันมืด เพื่อให้สัตว์ได้ธรรมจักร²⁰

¹⁸วินย.มหา. 4/5/4, ชุ.อุ. 25/4/96

¹⁹วินย.มหา. 4/5/5, ชุ.อุ. 25/11/105

²⁰ที.ปา. 11/228/228, ม.มู. 12/498/539

บุคคลเหล่านี้ถึงความสิ้นอาสวะแล้ว บุคคลเหล่านั้นชื่อว่าเป็นผู้ชนะ เช่น
เรา ตูก่อนอุปกะ เราชนะธรรมอันลามกแล้ว เพราะฉะนั้น เราจึงชื่อว่า
เป็นผู้ชนะ²¹

1. ขอพระพุทธรูปซึ่งหาที่สุดมิได้ทั้งปวงของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น
จงประมวลลงสถิตมั่นอยู่ในพระพุทธรูป
2. ขอพระสิฬัพัญญุตญาณซึ่งมีคุณอันหาที่สุดมิได้ซึ่งพระพุทธรเจ้าทรงบรรลุแล้ว
จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ตราบเท่าพระศาสนายังดำรงอยู่
3. ปฏิสัมภิตาญาณ²² อสฬษารณญาณ²³ จตุเวสารัชชาญาณ²⁴ ญาณวัตถุ 44²⁵
และพุทธรูปอีกประมาณ 7,000 ทั้งปวงอันคงที่ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
4. ขอพระธรรมชั้นทั้งปวงเหล่านี้คือ ศีล สมาธิ กรุณา วิมุตติญาณทัสสนะ
จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ตราบเท่าพระศาสนายังดำรงอยู่
5. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงระลึกถึงธรรมหมวดใด ๆ ที่โพธิพฤษภเป็นเวลา
7 วัน ขอพระธรรมนั้น ๆ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ตราบเท่าพระศาสนา
ยังดำรงอยู่
6. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็นสิฬัพัญญู ทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์เพื่อตัดความ
สงสัยของเหล่าเทพทั้งหลาย ขอสิฬัพัญญุตญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
ตลอดกาล
7. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำอนิมิสเจตีย์ ด้วยการเพ่งดูโพธิบัลลังก์ อัน
เหล่าเทพบูชาแล้ว ขอพระคุณนั้นจงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ตราบเท่าอายุ
พระศาสนา

²¹ วินย.มหา. 4/11/11

²² อัง.จตุกก. 21/172/216, ชุ.ปฎิ. 31/268/175

²³ ทีปา. 11/431/307, อัง.จตุกก. 22/273/311

²⁴ ม.มู. 12/167/144, อัง.จตุกก. 21/8/10

²⁵ ส.น. 16/119/86.

8. คุณธรรมอันใดมีอยู่แก่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้กำลังเสด็จจงดกรม ขอพระคุณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ตราบเท่าพระศาสนายังดำรงอยู่
9. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพิจารณาพระอภิธรรมตลอดสัปดาห์ที่เรือนแก้ว ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
10. ขอพระพุทธรูปที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้แล้วที่ดวงไม้ชุปาลนิโครธตลอดสัปดาห์นั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ตราบเท่าพระศาสนายังดำรงอยู่
11. ขอพระพุทธรูปของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ประทับเสวยวิมุตติสุขที่ดวงไม้มุจลินท์ตลอดสัปดาห์ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ตราบเท่าพระศาสนายังดำรงอยู่
12. พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จกลับมาประทับที่ดวงไม้ชุปาลนิโครธอีกครั้งหนึ่ง ทรงกำหนดพิจารณาพระธรรมชั้นทั้งหมัดด้วยพระทัย ขอพระธรรมชั้นนั้น ทั้งปวง จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
13. เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงมีจักขุ ทรงประทานปัญญาแก่สัทัมบดีพรหม ผู้มาอาราธนาเพื่อแสดงธรรมโปรดสัตว์ ขอพระธรรมนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ตราบเท่าอายุพระศาสดาดำรงอยู่
14. พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จเมืองพาราณสี ทรงแสดงธรรมจักกัปปวัตตนสูตรด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
- 15-16. พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อประทับจำพรรษาที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ทรงยังยสเป็นต้นพร้อมด้วยเหล่าสหายให้บวชแล้ว และให้บรรลुพระอรหันต์ จากนั้นทรงฝึกภิกษุวัคคีย์กุมาร 30 คน และโปรดเหล่าชฎิลสามพี่น้องมีปุราณกัสสปะ เป็นต้น พร้อมทั้งบิรวารให้บรรลुพระอรหันต์ ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
17. แม้ในกาลที่พระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จถึงเมืองราชคฤห์ ประทับอยู่ในพระราชอุทยาน ตรัสพระธรรมเทศนาอันประเสริฐสุด ขอพระธรรมเทศนาอันประเสริฐสุดนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ตราบเท่าพระศาสนายังดำรงอยู่

18. พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงโปรดพระเจ้าพิมพิสาร ข้าราชการบริวาร และ
บริวารชนเหล่าอื่น ๆ ให้ดำรงอยู่ในโศดาปัตติผล ด้วยพระญาณใด ขอ
พระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
- 19-20. พระพุทธเจ้าเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ เพื่อโปรดเหล่าชนผู้เป็นพระญาติ ได้ทรง
ทำกิจของพระองค์แล้ว ประทับที่บวรพุทธอาสน์ เพื่อให้พระญาติ
เลื่อมใส พระองค์จึงเหาะขึ้นบนนภากาศ ทรงเนรมิตที่จงกรมซึ่งสำเร็จ
ด้วยรัตนอันหมดจดในนภากาศนั้น ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จง
สถิตมั่นในพระพุทธรูป
21. พระชินเจ้าทรงทราบพระญาติแล้ว เสด็จลงจากนภากาศ ประทับ
ณ บวรพุทธอาสน์ ให้เหล่าพระญาติถวายบังคมแล้ว ด้วยพระญาณใด
ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
22. ครั้งนั้น พระชินเจ้าทรงบันดาลให้ฝนโบกขรพรรษ^๕ ตกแล้ว ได้ทรง
แสดงมหาเวสสันดรชาดกอันเป็นพระธรรมเทศนาอันประเสริฐ ด้วย
พระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
23. พระชินเจ้าเสด็จกลับกรุงราชคฤห์ ประทับอยู่ที่สวนตาลหนุ่ม ทรงแสดงธรรม
โปรดผู้ตกตถุหบดีให้ดำรงอยู่ในโศดาปัตติผลอันประเสริฐด้วยพระญาณใด
ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
24. พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้มีจักขุ เสด็จกรุงสาวัตถี ทรงรับพระเชตะวันของคฤหบดี
แล้วทรงแสดงพระธรรมเทศนา ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่น
ในพระพุทธรูป

25. ในที่สุดแห่งการแสดงขมกปาฏิหาริย์²⁶ เสด็จจำพรรษาที่ดาวดึงส์เทวโลก ทรงแสดงอภิธรรมปิฎกโปรดเทพยดาทั้งหลายและพุทธมารดาด้วยพระญาณ ใด ขอพระญานั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
26. พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาใด ๆ เพื่อความสุขและประโยชน์ แก่กกุล (แก่ชาวโลก) ในที่ใด ๆ ขอพระธรรมเทศนานั้น ๆ ทั้งปวง จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ตราบเท่าพระศาสนายังดำรงอยู่
27. พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพุทธกิจอันประเสริฐ ทรงแสดงพระธรรมเทศนา อันยอดเยี่ยม ทรงแผ่พระญาณให้เป็นไป ขจัดความทุกข์ของผู้อื่นให้สิ้นไป แล้วทรงกลับเข้าสู่พุทธอาณาจักรของพระองค์ ในที่สุดทรงเข้าถึงอนุปาทิ- เสสนิพพาน²⁷ อันยอดเยี่ยม
28. แต่ฉัน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ทรงเหลือพระพุทธรูป พร้อมทั้ง พระบรมสารีริกธาตุ และศาสนธรรมอันประเสริฐ เพื่อประโยชน์ต่อเหล่า เทพยดาและมนุษย์ตลอด 5000 ปี
29. ขอเหล่าเทพยดา มนุษย์ องค์อัมรินทร์ หมู่พรหม พร้อมด้วยหมู่มาร เทพบุตรทั้งปวง จงพิทักษ์รักษาพระพุทธรูปทั้งหลาย ตราบเท่าพระศาสนา ยังดำรงอยู่

คุณย์ดิษยทรัพย์กิจ
พุทธาภิเษก 29 ค่ำถา จวบบริบูรณ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁶ ที.อ. 1/77, ธ.อ. 6/62, ซา.อ. 6/231

²⁷ อัง.สตตก. 23/35/75, อัง.นวก. 23/216/394

พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นได้ ทรงประกอบด้วยสุจริต 3 คือ ใน กายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต ซึ่งพระองค์ทรงบำเพ็ญมาหลายกัปป์ ทรงเป็น พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธะ ทรงมีขันธสันดานบริสุทธ์ ทรงประดับด้วยมหาปุริสลักษณะ 32 ประการ^{๒๒} ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ พระปัญญาคุณอันหาที่สุดมิได้ ข้าพเจ้าขอ นอบน้อมเศียรนมัสการพระบาทยุคลของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น

30-32. ผืนปฐพีอันหนาได้ 240,000 โยชน์ ย่อมรองรับทัฬหสัมภาระพร้อมทั้ง เหล่าเทพยดาและมนุษย์จำนวนมากมาย (แต่) ไม่สามารถที่จะรองรับ พุทธคุณอันหนักยิ่งของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด ผืนปฐพีนั้น แม้ไม่มี สัญญา (ความรู้สึกลึกซึ้ง) ก็ไหวสะเทือนเลื่อนลั่นแล้ว เหมือนหนึ่งจะให้ สำญการต่อพระพุทธรูปอันหาที่สุดมิได้แห่งพระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้น ผู้มี พระนามว่า พุทโธ ผู้ยังหมู่เทพยดาและมนุษย์ให้รู้แจ้ง จงสถิตมั่นใน พระพุทธรูป

33-35. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยังเหล่าเทวดาและมนุษย์ให้รู้แจ้งพระธรรมวินัย 84,000 พระธรรมชั้นดี ด้วยเดชแห่งพระปัญญาใด มหาสมุทร แม้ลึก 84,000 โยชน์ ยังกระเพื่อมขึ้นเพื่อบูชาพระพุทธรูปของพระพุทธรูปเจ้า พระองค์นั้น ประหนึ่งว่ามีชีวิตจิตใจ ขอพระพุทธรูปอันหาที่สุดมิได้ซึ่ง มั่นคงของพระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้น ผู้มีพระนามว่า พุทโธ ผู้ยังเหล่า เทวดาและมนุษย์ให้รู้แจ้ง จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป

^{๒๒}ที่. ปา. 11/200/157; ม.ม. 13/386/368

- 36-38. พระสัมพันธูปัญญาอันหาญาณใดเปรียบมิได้ซึ่งมีชื่อเรียกอีกประการหนึ่งว่า อสาธารณญาณ^{๒๐} ย่อมดำรงอยู่ในชั้นสันดานของพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้คงที่ซึ่งไม่เป็นสองรองใคร ผู้คงที่พระองค์ใด แม้สิเนรุบรรพตที่สูงถึง 84,000 โยชน์อันหาบรรพตอื่นทัดเทียมไม่ได้ มีความมั่นคงยิ่งนัก ก็เป็นเสมือนไม้สามารที่จะอดกลั้นได้ จึงโน้มน้อมยอดลงมาบูชา พระพุทธรูปทั้งหลายของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ขอพระพุทธรูปทั้งหลายอันคงที่ ซึ่งเป็นพุทธรูปอันหาที่สุดมิได้ของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นผู้มีพระนามว่า พุทโธ อันยังหม่อมมนุษย์และเทวดาให้เกิดความพิศวง อัสจรรยไจ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
39. สิเนรุบรรพตเป็นต้น ย่อมไม่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยอำนาจแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด ขอพระพุทธรูปนี้จะมีพุทธรูปอันคงที่เหมือนพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้คงที่พระองค์นั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

40. พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่มีศีลคุณเป็นต้น พระองค์ได้สดับถึง มณีรัตนาคือพระสัพพัญญุตญาณแล้ว ทรงท่องเที่ยวว่าเพื่อบารมีในภพน้อยภพใหญ่ ในกัปป์* นับไม่ถ้วน เพื่อถือเอาพุทธพยากรณ์ในสำนักของพระพุทธเจ้า 24 พระองค์**

* กัปป์ คือระยะเวลาที่ไม่สามารถคาดคะเนได้ โบราณถือว่า โลกประลัย ครั้งหนึ่ง คติในศาสนาฮินดู ถือว่าเป็นระยะเวลาตั้งแต่การสร้างโลก จนถึงกาลอวสานของโลก จึงนับเป็นหนึ่งกัปป์

ดูที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 9.

** พระพุทธเจ้า 24 พระองค์มีดังต่อไปนี้

1. ทีปังกร	9. นารทะ	17. ติสสะ
2. โภณทัณณะ	10. ปทุมุตตระ	18. ปุสสะ
3. มังคละ	11. สุเมธะ	19. วิปัสสี
4. สุขุมะ	12. สุขชาติะ	20. สิธี
5. เรวตะ	13. ปิยทัสสี	21. เวสสกุ
6. โสภิตะ	14. อุตถทัสสี	22. กุกกุสันธะ
7. อโนมทัสสี	15. ชัมมทัสสี	23. โทณาคมนะ
8. ปทุมะ	16. สิทธัตถะ	24. กัสสปะ

ดูที่ ช. พุทธ. 33/1/486.

- 41-43 พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อครั้งแสวงหาพระสัพพัญญุตญาณ และทรงแสวงหา
ความเป็นตถาคตที่พระองค์ได้แล้วนั้นนั้น ทรงยึดถือเอาทานบารมีเป็นเสบียง
ศีลบารมีเป็นน้ำ เนกขัมมบารมีเป็นมือ ปัญญาบารมีเป็นพระขรรค์ วิริยบารมี
เป็นโล่ห์ ขันติบารมีเป็นฉลองพระบาท สัจจบารมีเป็นคทา อธิษฐานบารมี
เป็นหอก เมตตาบารมีเป็นด้ามหอก ท่องเที่ยวไปในสังสารอันกว้างใหญ่ คือ
เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นสัสถัณฑิตกระต่ายน้อย แม้มิใช่เป็นจำฝูง ก็ตั้งความ
ปรารถนาสัพพัญญุตญาณอย่างมั่นคง แล้วบำเพ็ญทานปรมัตถบารมี
44. เมื่อครั้งพระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยพระชาติเป็นกวีรภัต ทรงละมหาสมบัติแล้ว
สละชีวิต บำเพ็ญศีลปรมัตถบารมีอยู่ที่จอมปลวก เพราะเหตุแห่งพระโพธิญาณ
45. เมื่อเสวยพระชาติเป็นธัญญกุมาร ได้บริจาคทรัพย์อันเป็นเช่นกับไฟ ละ
ปราสาทอันเป็นเช่นกับทิพย์วิมาน นุ่งห่มผ้าข้อมด้วยน้ำฝนที่ท่าจากเปลือกปอ
เสด็จออกมาบำเพ็ญเนกขัมมบารมี เพื่อบรรลุพระโพธิญาณ
46. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นมโหสถบัณฑิต ทัวทั้งภิกษุนี้ตลอดถึงพรหมโลก
จะหาผู้มีปัญญาเทียมทันพระองค์ไม่ได้เลย นี้เป็นปัญญาปรมัตถบารมี
47. เมื่อครั้งพระศาสดาเสวยพระชาติเป็นพระมหาชนกโพธิสัตว์ ทรงวาด
พระวรกายและอาภรณ์ด้วยน้ำมัน แล้วพยายามแหวกว่ายอยู่ในมหาสมุทร
อันกว้างใหญ่
48. ขอพระพุทธรูปอันคงที่ ซึ่งหาที่สุดมิได้แห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น
ผู้มีพระนามว่า พุทฺโธ ซึ่งพระองค์สั่งสมอบรมมาในภพน้อยภพใหญ่ จงสถิต
มั่นในพระพุทธรูป
49. บุปผชาติทั้งหลายอันมีกลิ่นหอม ย่อมบังเกิดขึ้นในโลกนี้ ฉัตร แล้ จามรี ชง
และชงปุยฝ้าย ล้วนเกิดขึ้นเพื่อบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น
50. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นขันตีวาทีดาบส ไม่โกรธตอบต่อพระราชาผู้
ประทุษร้าย และเมื่อเสวยพระชาติเป็นพญาवानร ย่อมไม่โกรธตอบต่อ
กาโปสวานรแม้ผู้เบียดเบียนตนอยู่

51. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระเจ้าสุตตโสม เพื่อรักษาสัจจะ จึงทรง
สละขรรณเนียมอย่างพระราช้า แล้วเสด็จไปสู่เงื่อมมือแห่งยักษ์
52. เมื่อครั้งพระศาสดาเสวยพระชาติเป็นพระเตมีย์ พระองค์ได้ทรงสละ
พระนครอันมั่งคั่งและนารีนรมย์เหมือนทิพย์วิมาน เหมือนบุคคลไม่มี
ความอาลัยในเขฬะณนั้น
53. พระศาสดาเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นเอกราชโพธิสัตว์ เป็นผู้ทรงพลัง
เป็นจอมแห่งนระ ย่อมยังแวนแคว้นที่พระองค์ครอบครองอยู่ แม้มีกำลัง
พลน้อย ไม่ให้พินาศไปได้
54. พระศาสดา เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นโลมหังสบัณฑิต เด็กกลุ่มหนึ่งบูชา
แล้วด้วยดอกไม้และของหอม และถูกเด็กอีกกลุ่มหนึ่งประทุษร้ายด้วย
ก้อนดินและก้อนไม้ แต่พระองค์ทรงให้ความรักเด็กทั้งสองกลุ่มเสมอกัน
55. พระพุทธคุณอันมั่นคงหาที่สุดมิได้ของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้มีพระนามว่า
พุทธโธ ซึ่งพระองค์ทรงสั่งสมอบรมมาในภพน้อยภพใหญ่ จงสถิตมั่นใน
พระพุทธรูป
56. เหล่าอากาศัญญูเทวดา หม่อมมนุษย์บนภาคพื้นภพ และเหล่าชลชาติทั้งหลาย
ในวารี ต่างมีเครื่องสักการะคือดอกไม้ต่าง ๆ น้อมนำมาบูชาพระพุทธเจ้า
ผู้มีพระคุณอันคงที่พระองค์นั้น
57. พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ มีศีลคุณเป็นต้น พระองค์ได้สดับ
ถึงมณีรัตนะ คือพระสัพพัญญุตญาณแล้ว ทรงท่องเที่ยวหาเพ็ญบารมีในภพน้อย
ภพใหญ่
58. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรธรรมิกราช ได้บำเพ็ญทาน
เป็นอันมาก ด้วยเดชานุภาพแห่งทานนั้น แม้สิ้นเรูปบรรพตยังไหวสะเทือน
เลื่อนลั่น พลอยอนุโมทนาทานถึง 7 ครั้ง

59. ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ทรงบังเกิดในคฤสิตเทวภิกพอันนำร้นรมย์ ทรง
ท่องเที่ยวเสวยสุขสมบัติสิ้นกาลนาน เมื่อบารมีธรรมเต็มเปี่ยม
องค์อมรินทร์พร้อมทั้งพรหมและเทวดาทั้งหลาย ทูลอาราธนาแล้ว
พระองค์จึงพิจารณาปัญจมหาวิโลกนะ*
60. ครั้นจุติจากคฤสิตเทวโลกอันนำร้นรมย์อย่างยิ่งแล้ว ทรงถือปฏิสนธิใน
คัพภุทของพระนางสิริมหามายา แม้จะยังอยู่ในพระครรภ์ ก็งามสง่า
อย่างยิ่ง เหมือนพระธรรมภิกผู้หนึ่งแสดงธรรมอยู่บนธรรมมาสน์ฉะนั้น
61. เมื่อประสูติออกจากพระครรภ์ แผ่นดินใหญ่ไหวสะเทือนแล้ว ทั้งพระวรกาย
ก็ไม่ได้แปดเปื้อนและเป็ยกชุ่มด้วยโลหิตและน้ำคร่ำ กลับมีเหตุอัศจรรย์
คือ พระวรกายประกอบด้วยมหาปรีสลักษณะ 32 ประการ^{๓๐} พราหมณ์ทั้ง
หลายจึงพยากรณ์ว่า พระกุมารนี้ จักตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
อย่างแน่นอน
62. พระกุมารนั้น ทรงอยู่ในพระครรภ์อันบริสุทธิ์ ทรงมีความสุขเหมือน
ประทับอยู่ในห้องแห่งปราสาทตลอดทุกมาส ทรงเหยียดพระบาทอันบริสุทธิ์
ประดับด้วยจักรลักษณะออกมา เหมือนพระธรรมภิกกลางจากธรรมมาสน์ฉะนั้น
63. ครั้นประสูติแล้ว แผ่นดินใหญ่ไหวสะเทือนแล้ว ทั้งพระวรกายก็มิได้แปดเปื้อน
และเป็ยกชุ่มด้วยโลหิตและปุพโพ กลับมีเหตุอัศจรรย์ คือพระวรกายประดับ
ด้วยมหาปรีสลักษณะ 32 ประการ พราหมณ์ทั้งหลายจึงพยากรณ์ว่า พระกุมารนี้
จักตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่นอน

*มหาวิโลกนะมี 5 ประการ

1. เวลา
 2. ทวีป
 3. ประเทศ
 4. สกุลวงศ์
 5. พระมารดา
- ดูรายละเอียดที่ พระพุทธโฆสะจารย์. ปปัญจสูทนี เล่ม 4. (กรุงเทพ-

มหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532), หน้า 125.

^{๓๐}ที่.ปา. 11/200/157; ม.ม. 13/386/368;

64. พระโพธิสัตว์ผู้เป็นหน่อเนื้อแห่งพระชินเจ้าจัดเป็นสัตว์ผู้บริสุทธิ์ อันเหล่ามนุษย์และเทวดา บุษายอยู่ ทรงสถิตอยู่ในสิริมไหศวรรย์อันนำวันรมย์และนำยินดีเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นภพสุดท้ายในไตรภูมิ³¹
65. ขอพระพุทธรูปอันหาประมาณมิได้ ซึ่งเป็นความจริงอันประเสริฐของพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ทรงบำเพ็ญพุทธกิจอันนำความสุขมาให้แก่สาธุชนในโลก ซึ่งมีพระนามว่า พุทโธ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
66. ข้าพระพุทธเจ้า ขอกราบไหว้พระพุทธรูปทั้งปวงและพระสัมพันธูปัญญาที่บุคคลบุชชชอยู่ด้วยดอกไม้ ของหอม รัวฆง ฉัตร แล้จามรี และเสียงสรรเสริญที่มนุษย์และเทวดาพร้อมใจกันเปล่งออกมา
67. พระองค์ทรงละสิริสมบัติแห่งพระเจ้าจักรพรรดิอันเหมือนกับราชสมบัติของกัวาลักกเทวราช เสด็จออกจากพระนครอันวันรมย์เหมือนทิพชนคร พระองค์อาศัยอยู่ในไพรสนที่อันวันรมย์ตามลำพัง ทรงพากเพียรอย่างยิ่งเพื่อแสวงหาหนทางหลุดพ้น
68. พระโพธิสัตว์เจ้า ผู้มีความเพียรกล้าด้วยความบริสุทธิ์ ทรงแสวงหาโมกขธรรมอันประเสริฐ สละราชสมบัติที่ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ ผู้อันทวยเทพตามส่งเสด็จแล้วอย่างมากมาย เสด็จเข้าไปประทับที่โคนโพธิพฤกษ์อันศักดิ์สิทธิ์
69. พระองค์ผู้เป็นจอมปราชญ์ ประทับที่โคนโพธิพฤกษ์ ทรงชนะหมู่มาร ทรงปรารภความเพียรในยามทั้งสาม จากนั้นทรงบรรลุพระโพธิญาณในวันวิสาขปุณณมี และกำหนดได้ว่าเป็นพระพุทธเจ้า ในเวลารุ่งอรุณ

³¹ที่.ปา. 11/228/228, ม.ม. 12/498/539

70. ในกาลที่พระโพธิสัตว์ผู้ไม่แปดเปื้อนด้วยมลทิน ตรัสรู้แล้ว แผ่นดินใหญ่
 ย่อมไหวสะเทือน น้ำในมหาสมุทรก็ตีฟองกระฉอกเป็นระลอก เหล่า
 เทพยดาเห็นเหตุอัศจรรย์เป็นอเนกประการ จึงพากันกล่าวว่า พระโพธิสัตว์
 องค์นี้ ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วอย่างแน่นอน
71. บุปฺพชาติที่ต้นไม้ทั้งปวง ย่อมเบ่งบานโดยไม่มีเหลือ ต้นไม้ที่กำลังผลิผล
 ก็กลับผลิผลเพิ่มขึ้น ที่ยังไม่ผลิผล ก็กลับผลิผล กลองทั้งหลายก็บรรลือเสียง
 ขึ้นเองโดยปราศจากคนตี เหล่าทวยเทพก็พากันให้สัตกทสาธุการไปที่
 สารทศว่า สาธุ สาธุ
72. เทพยดา พรหม อสูร และนาคทั้งหลาย พากันประณตอัญชลิน้อมเกล้าอยู่
 เบื้องพระพักตร์ของพระสัมพุทธุพุทธเจ้า ต่างก็เพ่งพินิจด้วยนัยเนตรอย่าง
 ไม่รู้เบื่อ พร้อมใจกันสรรเสริญว่า ท่านผู้เป็นพุทธะ ท่านผู้ประเสริฐที่สุด
73. พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่พระองค์นั้น ทรงท่องเที่ยวไป
 ในเส้นทางแห่งสงสาร เพื่อแลกเอาพระโพธิญาณด้วยบารมีธรรมเหล่าใด
 และบารมีธรรมเหล่าใด ที่ประชุมกันขึ้นที่โคนโพธิพฤกษ์ ขอบารมีธรรม
 เหล่านั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปองค์นี้
74. อนึ่งพระพุทธรูปองค์ใด ทรงตรัสรู้ที่โคนโพธิพฤกษ์ ผู้มีพระคุณอันคงที่
 ประทับอยู่ในที่ 7 ตำบลอันเป็นที่อยู่ทั้งของมนุษย์และเทวดา
75. คือในบ้าน ในป่า ที่ลุ่ม ที่ดอน แม้จกรมอยู่ในอากาศ ข้าพระพุทธเจ้า
 ขอน้อมบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น
76. พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด ทรงพิจารณาสมณะ พราหมณ์ มนุษย์
 และเทพยดา ด้วยพระปัญญา ข้าพระพุทธเจ้าขอน้อมบูชาพระผู้มี
 พระภาคเจ้าพระองค์นั้น
77. พระพุทธรูปทั้งหลายของพระจอมมุนีผู้ท่องเที่ยวไปในสงสารหลายอสงไขย
 ข้าพระพุทธเจ้า ขอบูชาพระพุทธรูปทั้งหลายเหล่านั้นของพระจอมมุนีโดย
 ประการทั้งปวง

78. พระพุทธคุณเหล่าใดของพระจอมมุนี นับแต่ประทับที่ดวงมหาโพธิ์จนถึง
ไสยาสน์ที่พระแท่นระหว่างต้นสาละ ข้าพระพุทธเจ้าขอบูชาพระคุณ
เหล่านั้นโดยประการทั้งปวง
79. ศาสนธรรมธรรมย่อมสถิตมั่นอยู่ในโลกนี้ เพื่อประโยชน์สุขแก่เหล่าสาธุชน
ตราบใจ ขอพระพุทธรูปองค์นี้ จงสถิตมั่นบนพื้นภักพตราบนั้น
คาถापुทธาภิเสก จบบริบูรณ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

80. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ ทรงเป็นที่พึ่งของชาวโลก ทรงบำเพ็ญบารมีทั้งปวงบริบูรณ์แล้ว เพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยม ขอพุทธคุณทั้งหลายเช่นนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปนี้
81. พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเสวยเสวีธรรมอันเกิดจากอหัตตผลและพระนิพพาน ซึ่งมีรสอันอุดม ทรงเป็นผู้นำที่วิเศษ ประทับอยู่ ณ ดวงไม้โพธิ์ตลอดสี่ปดาห์ ขอพระพุทธรูปเหล่านั้นทั้งปวง จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
82. เพื่อประกาศความเป็นผู้มี ความกตัญญู พระพุทธเจ้าทรงขึ้นเพ่งต้นศรีมหาโพธิ์ตลอดสี่ปดาห์ ชื่อว่าพระองค์ทรงบูชาโดยชอบ ขอพระพุทธรูปเหล่านั้นทั้งปวง จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
83. พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เป็นจอมปราษฎ์ ทรงมีมโนรถเต็มเปี่ยมแล้ว เมื่อเสวยวิมุตติสุข เสด็จจงกรมอยู่ ณ ลานจงกรมที่ประดับด้วยรัตนชาติตลอดสี่ปดาห์ ขอพระพุทธรูปเหล่านั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
84. พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับในเรือนแก้วอันเรืองรองด้วยรัตนอันรื่นรมย์ ทรงพิจารณาอภิธรรมตลอดสี่ปดาห์ ขอพระพุทธรูปทั้งหลายเหล่านั้นทั้งปวง จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
85. พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงยังธิดามารผู้มีฤทธิ์ ผู้มีดวงหน้ากว้าง ให้กลับมา ดวงหน้างดงาม ประทับบนพุทธอาสน์ที่โคนต้นอชปาลนิโครธ เสวยวิมุตติสุขตลอดสี่ปดาห์ ขอพระพุทธรูปเหล่านั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
86. ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้เป็นจอมปราษฎ์ ประทับในชนดภายใต้ พังพานของมัจฉลินทนาคราช เสวยวิมุตติสุขตลอดสี่ปดาห์ เพื่อยังความอนุเคราะห์ให้เจริญแก่พญานาคราชนั้น ขอพระพุทธรูปเหล่านั้นทั้งหมด จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
87. พระผู้มีพระภาคเจ้า เสวยวิมุตติสุขซึ่งปราศจากภูลีคือกิเลส ที่โคนไม้ราชายตนะ ตลอดสี่ปดาห์ ขอพระพุทธรูปเหล่านั้นทั้งหมด จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป

88. พระพุทธเจ้าผู้อันสัทัมบัติพรหมอาราธนาแล้ว ทรงแสดงธรรมจักกัปป-
วัตตนสูตร ที่เมืองพาราณสีอันรื่นรมย์ ทรงเป็นอัครนายกในหมู่พุทธบริษัท
ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
89. พระชินเจ้า ทรงส่งภิกษุอรหันต์ชื่อนาสพทั้งหลายมีพระอัญญาโกณฑัญญเถระ
เป็นประมุข ไปเพื่อประกาศพระสัทธรรมในประเทศนั้น ๆ ด้วยพระญาณ
อันประกอบด้วยพระมหากรุณาอันใด ขอพระญาณอันประกอบด้วยพระมหา-
กรุณานั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
90. พระชินเจ้าผู้มีพระมหากรุณาธิคุณ ทรงเนรมิตธรรมนาวา ขนมหาชน ผู้สั่งสม
บุญญาธิการไว้แล้ว ให้ข้ามมหาสมุทรคือไตรภูมิ นำส่งขึ้นฝั่ง คือพระนิพพาน
ด้วยพระพุทธรูปคุณใด ขอพระพุทธรูปคุณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
91. พระชินเจ้าเสด็จไปยังอรุเวลาเสนาานิคม ทรงแสดงปาฏิหาริย์อันน่า
อัศจรรย์ ทรงทรมานภิกษุทั้งหลายมีปุราณกัสสปะเป็นต้น ด้วยพระมหา
กรุณาธิคุณใด ขอพระมหากรุณาธิคุณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
92. พระชินเจ้าพร้อมด้วยพระสาวก เสด็จไปยังกรุงราชคฤห์อันรื่นรมย์ ทรง
แสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสารพร้อมด้วยข้าราชบริพารและเหล่าพสกนิกร
ให้เห็นแจ้งในอริยสัจ 4 แล้ว ด้วยพระคุณใด ขอพระคุณนั้น จงสถิตมั่นใน
พระพุทธรูป
93. เมื่อพระพุทธเจ้าทรงรับพระเวฬุวัน พันปฐพีที่หว่านไหวเป็นราวกะว่าฟ่อนอยู่
ด้วยความปิติ ด้วยอานุภาพใด ขออานุภาพนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
94. พระชินเจ้าทรงทำปาฏิหาริย์ด้วยการเสด็จจงดกรมในอากาศ ได้บรรเทา
มานะของเจ้าศากยะทั้งหลายผู้เป็นนรบดี ด้วยอานุภาพใด ขออานุภาพนั้น
จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
95. ขณะเมื่อประทับที่เมืองสาวัตถีอันรื่นรมย์เป็นเวลาชาวนาน พระชินเจ้าทรง
ยังหมู่มนุษย์พร้อมทั้งเทวโลกให้ข้ามสาครคือสังสาร ด้วยพระคุณใด
ขอพระคุณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป

96. พระพุทธเจ้าทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ที่คัมภีรคามพพุทฺธ ทรงปราบปรามเหล่า
เดิยรเถียรให้พ่ายแพ้ไปในที่นั้น ๆ ด้วยอำนาจพาไล ขออำนาจนั้น จงสถิตมั่น
ในพระพุทธรูป
97. พระพุทธเจ้าเมื่อเสด็จจำพรรษาที่ดาวดึงส์เทวโลก ทรงแสดงอภิธรรมโปรด
พุทธมารดาและเหล่าเทพยดาที่มาประชุมกันในดาวดึงส์เทวโลกตลอดไตรมาส
ด้วยพระปัญญาญาณใด ขอพระปัญญาญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
98. หมู่นเหล่าใด เห็นอำนาจของพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ในกาลที่
เสด็จลงจากเทวโลก หมู่นเหล่านั้นทั้งปวงต่างปรารถนาความเป็นพระพุทธเจ้า
ด้วยพุทธสิริอันใด ขอพระพุทธสิรินั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
99. เมื่อพระพุทธเจ้า ทรงแสดงพระธรรมเทศนาที่ประตูเมืองสังกัสสนคร
ธรรมาภิสมัย ได้มีแก่หมู่นเป็นอันมาก ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น
จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
100. พระจอมมุนีผู้เป็นสารถิณิกนรชน ทรงยังองคุลิมาลโจรผู้สร้างความหายนะต่อ
ชาวประชา ให้ดำรงอยู่ในประโยชน์อันสูงสุด ด้วยมัทธานุภาพใด ขอมัทธานุ-
ภาพนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
101. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงทรมานช้างนาราคีฬิตัวซึ่งกำลังตกมัน บ่ายหน้า
ตรงเข้าคุกคามอยู่ ทรงทำให้พญาช้างนั้นหายจากอาการตกมัน ด้วยอาวุธ
คือเมตตา เป็นช้างไม่ดุร้าย ด้วยอำนาจแห่งพระเมตตาใด ขออำนาจแห่ง
พระเมตตานี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
102. พระพุทธเจ้าผู้ฉลาดในการแนะนำ ทรงทรมานอาฬวกยักษ์ผู้ฉุนเฉียวหยาบช้า
ให้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล ด้วยอำนาจแห่งขันติธรรมใด ขออำนาจแห่งขันติ-
ธรรมเป็นต้นนี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
103. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม 8 ด้วยพระคุณคือความ
มั่นคงใดอันเหมือนศิวบรรพตไม่หวั่นไหวด้วยสมหาวยุที่พัดกระหน่ำมาแต่ทิศ
ทั้ง 4 ขอพระคุณคือความมั่นคงนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป

104. สัตว์โลกทั้งปวงนี้ผู้ไม่มีกิเลสเพียงดังหยากเหี่ยว ย่อมปรากฏโดยประการ
ทั้งปวง ที่พระบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงเป็นธรรมมาชิปไต่ย
เปรียบดังดอกปทุมที่ขั้มบานจากเปือกตม ขอพระพุทธรูปสิริเช่นนั้น
จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
105. แม้สัตว์ผู้เกิดในพรหมโลก ย่อมไม่สามารถแลเห็นพระพุทธรูปเจ้าผู้แสวงหา
คุณอันยิ่งใหญ่ ผู้ประทับอยู่บนศีรษะของตน ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งอจินไตย
ด้วยพุทธานุภาพใด ขอพระพุทธานุภาพนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
106. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเพื่ออนุเคราะห์เหล่า
ปามชาติ ทรงบำเพ็ญพุทธกิจโดยชอบ ทรงปลดเปลื้องปามชาตินั้น ๆ ให้พ้น
จากทุกข์ทั้งปวง ขอพระพุทธรูปคุณเห็นปานนี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
- 107-108 พระมุนีเจ้านั้นทรงพระนามว่า อรหิ เพราะความที่ทรงไกลกิเลส 1
เพราะความที่ทรงกำจัดอริคือกิเลสทั้งหลายเสีย 1 พระองค์เป็นผู้ทรง
ทำลายชื่อกำแห่งสังสารจักร 1 เป็นผู้ควรแก่ทักษิณาวัตถุทั้งหลายมีปัจฉัย
เป็นอาทิ 1 ไม่ทรงทำบาปทั้งหลายในที่ลับ 1 เพราะเหตุนี้จึงทรง
พระนามว่า อรหิ
- 109-110 พระชินเจ้าทรงได้รับการเฉลิมพระนามว่า อรหิ เพราะดำรงอยู่ในฐานะ
ที่ไกลจากบุคคลผู้มีปัญหาทรมาน ไกลจากบุคคลผู้มีกิเลส พระองค์ละกิเลส
ทั้งหลายได้อย่างเด็ดขาดแล้ว เพราะเห็นผู้ไม่ควรมีความลับในที่ไกล
อันเหล่าวิญญูชนสรรเสริญแล้ว เพราะไม่มีกิเลสอันเป็นเหตุแห่งความลับ
ในภพทั้งหลาย ขอพระพุทธรูปคุณเหล่านี้ทั้งหมด จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
111. พระชินเจ้า ทรงรู้ธรรมทั้งปวง จึงได้รับการเฉลิมพระนามว่า
สมุมาสมุพุทธโธ เพราะตรัสรู้อริยสัจ 4 โดยชอบด้วยพระองค์เองโดยไม่มี
ส่วนเหลือ ขอพระพุทธรูปคุณอันประเสริฐเหล่านี้ทั้งหมด จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป

112. พระชินเจ้าทรงเป็นผู้นำของชาวโลก จึงได้รับการเฉลิมพระนามว่า
 วิชาจรมสมุปนุโน เพราะถึงพร้อมด้วยวิชา 3 ประการ^{๓๒} วิชา 8^{๓๓}
 และจระณะ 15^{๓๔} ขอพระคุณอันประเสริฐบทนี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
113. พระจอมมุนีพระองค์นั้น ได้รับการเฉลิมพระนามว่า สุกโต เพราะเสด็จไป
 ด้วยความมั่งคั่ง เพราะเสด็จไปได้แล้ว เพราะเสด็จไปโดยชอบ
 ขอพระพุทธรูปอันประเสริฐบทนี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
114. พระสุคตเจ้า ทรงรู้แจ้งโลกโดยอาการทั้งปวง จึงได้รับการเฉลิมพระนาม
 ว่า โลกวิทู เพราะทรงเข้าถึงการดับตัณหาได้โดยสภาพดับสนิท ขอพระพุทธรูป
 อันประเสริฐบทนี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
115. ไม่มีบุคคลผู้ยอดเยี่ยมกว่าพระพุทธองค์ด้วยศีล สมာธิเป็นต้น ฉะนั้นพระพุทธ
 เจ้าผู้หาบุคคลอื่นเสมอเหมือนมิได้ ไม่มีบุคคลเปรียบได้ จึงได้รับการเฉลิม
 พระนามว่า อนุตตโร ขอพระพุทธรูปอันประเสริฐบทนี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
116. พระพุทธเจ้าผู้เป็นผู้นำของชาวโลก ทรงฝึกบรูษผู้ควรฝึกด้วยศีล คือการสำรวม
 กาย วาจา และใจ เป็นต้น ให้ดำเนินไป ดังนั้นพระองค์จึงได้รับการเฉลิม
 พระนามว่า ปุริสทมมสารถิ ขอพระพุทธรูปอันประเสริฐบทนี้ จงสถิตมั่นใน
 พระพุทธรูป

^{๓๒}ที่.ปา. 11/228/232

^{๓๓}ที่.สี. 9/131/101

^{๓๔}ม.ม. 13/26/26

117. เพราะพระชินเจ้า ทรงพร่ำสอนชาวโลกพร้อมทั้งเทวโลก ด้วยทิฏฐิขัมมิกัตถประโยชน์^{๒๕} เป็นต้น ตามความเหมาะสม จึงได้รับการเฉลิมพระนามว่า สดถา เทวมนุสฺसानิ ขอพระพุทฺธคุณอันประเสริฐบถนี้ จงสถิตมั่นในพระพุทฺธรูป
118. พระมุนีเจ้า ทรงตรัสรู้ญะยธรรม^{๒๖} ทั้งปวง ด้วยพระสัพพัญญุตญาณ ฉะนั้น พระองค์จึงได้รับการเฉลิมพระนามว่า พุทฺโธ ขอพระพุทฺธคุณอันประเสริฐบถนี้ จงสถิตมั่นในพระพุทฺธรูป
119. คำว่า ภควา เป็นคำอันประเสริฐ เป็นคำสูงสุด พระชินเจ้าดำรงอยู่ในฐานะควรเคารพ และในฐานะเป็นครู จึงได้รับการเฉลิมพระนามว่า ภควา ขอพระพุทฺธคุณอันประเสริฐบถนี้ จงสถิตมั่นในพระพุทฺธรูป
- 120-121. พระชินเจ้า ทรงเป็นโลกนาถะ ทรงได้รับพุทธพยากรณ์แก่บพาทมุลของพระจอมมุนีพระนามว่า ทีปังกร แล้วทรงบำเพ็ญบารมี 30 ตลอด 4 อสงไขย แสนมหาภิณ្ទ์ จวบจนบรรลุพระโพธิญาณอันยอดเยี่ยม ทรงบำเพ็ญประโยชน์เกื้อกูลแก่ชาวโลก ทรงเป็นผู้ไม่มีความอาลัย ปรีณิพพานแล้ว ข้าพระองค์ขอกราบไหว้พระชินเจ้าผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณาธิคุณ
122. พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด ทรงมีพระพุทฺธคุณอันประเสริฐ พระพุทฺธคุณอันประเสริฐของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น หากที่สุดมิได้ ขอพระพุทฺธคุณทั้งปวง จงสถิตมั่นในพระพุทฺธรูป
123. ในกาลที่พระพุทฺธเจ้า ทรงบรรลุพระสัพพัญญุตญาณ พระญาณของพระพุทฺธเจ้าพระองค์นั้น เป็นพระญาณอันหาที่สุดมิได้ ขอพระญาณนั้นทั้งปวง จงสถิตมั่นในพระพุทฺธรูป ตราบเท่าพระศาสนาซึ่งดำรงอยู่

^{๒๕} อัง. อญฺฐก. 23/144/289

^{๒๖} อภิ. วิ. 35/611/336, วิสฺสุทฺธิ 3/328

- 124-125 ปฏิสัมพันธ์ญาณ 4³⁷ อสฬษารณญาณ³⁸ เวสฬัรชญาณ 4³⁹ ญาณวิตถุ 44⁴⁰ และญาณวิตถุ⁴¹ แม้อื่นอีก ขอพระญาณทั้งปวงนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
126. ศิล สมาธิ กรุณา วิมุตติ อันหาที่สุดมิได้เหล่านั้นทั้งหมด จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป トラบเท่าที่พระศาสนายังดำรงอยู่
127. พระพุทธรเจ้า ทรงระลึกถึงพระธรรมใด ตลอดสัปดาหที่ควงไม้โพธิ์ ขอพระธรรมนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป トラบเท่าพระศาสนายังดำรงอยู่
128. พระศาสดาพระองค์นั้น ทรงแสดงปาฏิหาริย์เพื่อขจัดความสงสัยของเหล่า เทพยดาทั้งหลาย ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
129. พระชินเจ้าพระองค์นั้น ทรงทำอนิมิสเจตีย์ เพื่อบูชาเฉพาะโพธิพฤกษ์บัลลังก์ ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป トラบเท่าที่พระศาสนายังดำรงอยู่
130. พระพุทธรองค์ ทรงระลึกถึงพระอภิธรรมตลอดสัปดาหที่รัตนมรเจตีย์ ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
131. พระมหามุนีเจ้าพระองค์นั้น เสวยวิมุตติสุขตลอดสัปดาหที่ควงไม้ชปาละนิโครธ ทรงได้รับแล้วซึ่งพระคุณใด ขอพระพุทธรคุณนั้นของพระองค์ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป

³⁷ อญ. จตุกก. 21/172/267, ชุ. ปฏิ. 31/268/175

³⁸ ที. ปา. 11/431/307, อญ. จตุกก. 22/273/311

³⁹ ม. มุ. 12/167/144, อญ. จตุกก. 21/8/10

⁴⁰ ส. นิ. 16/119/86.

⁴¹ ชุ. ปฏิ. 31/30/358

132. พระพุทธคุณใดของพระเจ้าอมมุนีผู้ประทับเสวยวิมุตติสุขตลอดสี่ปดาห์ ที่ดวงไม้มุจลินท์ ขอพระพุทธคุณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ทรายเท่าพระศาสนายังดำรงอยู่
133. พระพุทธคุณที่มีอยู่แก่พระชินเจ้าผู้เสวยวิมุตติสุขตลอดสี่ปดาห์ที่ดวงไม้ราชายณะ ขอพระพุทธคุณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ทรายเท่าพระศาสนายังดำรงอยู่
134. พระพุทธเจ้าเสด็จกลับมาประทับที่ต้นอชปาลนิโครธอีก ทรงยังสมาธิจิตให้บังเกิดขึ้น เพื่อแสดงพระธรรมชั้นตรีโดยไม่มีส่วนเหลือ ขอพระพุทธคุณอันประเสริฐทั้งปวง จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ทรายเท่าพระศาสนายังดำรงอยู่
- 135-136. แม้ในคราวที่สัทัมบดีพรหมมาอาราธนาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรดเหล่าเวไนยนิกร พระบรมศาสดาประทานพระธรรมเทศนาแก่สัทัมบดีพรหม ขอพระธรรมนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ทรายเท่าพระศาสนายังดำรงอยู่
137. พระบรมศาสดาเสด็จไปยังเมืองพาราณสี ทรงแสดงขัมมจักกัปปวัตตนสูตรด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
- 138-139. พระชินเจ้า เมื่อประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ทรงให้ยสพร้อมทั้งเหล่าสหายออกบวช แล้วประทานความเป็นพระอรหันต์เพื่ออนุเคราะห์กุลบุตรเหล่านั้นทั้งปวง ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
140. พระชินเจ้าพระองค์นั้น โปรดเหล่าภิกษุวัคคีย์กุมาร และให้บรรพชาแล้วที่ป่าฝ้าย ได้ประทานความเป็นพระอรหันต์ ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป

- 141-142. พระชินเจ้าผู้มีพระมหากรุณาธิคุณ เสด็จยังอรุเวลาเสนาานิคม ทรงแสดง
ปาฏิหาริย์อันอัศจรรย์ แล้วโปรดชฎิลทั้งหลายมีปฐามกัสสปะ เป็นต้น
ให้บรรพชาแล้วพร้อมทั้งประทานความเป็นพระอรหันต์ในที่นั้น ด้วยพระ
ญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
- พระชินเจ้าพร้อมด้วยพระสาวกเสด็จยังเมืองราชคฤห์อันรื่นรมย์ ประทับ
อยู่ในพระราชอุทยาน ทรงแสดงธรรมอันสูงสุด ด้วยพระญาณใด ขอพระ
ญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
- 143-144. พระชินเจ้าเสด็จยังกรุงกบิลพัสดุ์ เพื่อทรงทรมานเหล่าชนผู้เป็นพระญาติ
ประกับบนบรรพชอาสน์ ทรงทราบบวระจิตอันสัมปยุตต์ด้วยมานะของ
เหล่าพระญาติ ประสงค์จะให้พระญาติเหล่านั้นเลื่อมใส จึงเหาะขึ้นสู่
นภากาศ แล้วเนรมิตรัตนจวงกรมในนภากาศนั้น ด้วยพระญาณใด ขอพระ
ญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
- 145-146. พระมหาพุทธวิโรเจ้า ครั้นประทับแล้ว ทรงเนรมิตพุทธรูปอันประเสริฐ
เช่นกับพระองค์ทุกประการบนรัตนจวงกรม ทรงให้พุทธรูปตามปัญหาอัน
ล้าลึก แล้วทรงวิไลสนาปัญหานั้น ๆ ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น
จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
- 147-148. พระสารีบุตรมหาเถระผู้มีคุณมาก ถวายบังคมพระชินเจ้าแทบเบื้องบาท
แล้วทูลถามพุทธรูปอันสูงสุด พระชินเจ้าทรงแสดงธรรมที่ชื่อว่าจวิธาปิฎก
แก่พระเถระนั้น ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
149. พระชินเจ้าผู้มียศใหญ่ เสด็จลงจากนภากาศ ประทับบนบรรพชอาสน์
ทรงทรมานให้พระญาติทั้งปวงถวายบังคมแล้ว ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณ
นั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
150. พระชินเจ้าเสด็จไปยังกรุงราชคฤห์ ประทับอยู่ที่ลัญจิวินอุทยาน ทรงให้
สุกัตตคฤหบดีดำรงอยู่ในโสดาปัตติผลอันยอดเยี่ยม ด้วยพระญาณใด
ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป

151. เมื่อครั้งพระชินเจ้าผู้มีพระจักขุพระองค์นั้น เสด็จยังกรุงสาวัตถี ทรงรับพระเชตวนารามแล้ว ทรงแสดงพระธรรมเทศนา ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
- 152-153 ครั้งเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์^{๕๑} อันไม่เหมือนกับปาฏิหาริย์ใด ๆ ในโลก ณ ต้นคันทามพพฤกษ์ ครั้งนั้นพวกเดียรถีย์ทั้งปวงต่างวิ่งหนีไปทุกทิศทุกทาง ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
154. เมื่อพระชินเจ้าเสด็จจากการแสดงยมกปาฏิหาริย์แล้ว เสด็จจำพรรษาที่ดาวดึงส์เทวภิมภพ ทรงแสดงพระอภิธรรมโปรดพุทธมารดาและเหล่าทวยเทพ ด้วยพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
- 155-156. เมื่อเสด็จลงจากเทวโลก ผู้อันเทวดาและพรหมทั้งหลายบูชาแล้วที่บันไดแก้ว ทรงแสดงปาฏิหาริย์อันน่าอัศจรรย์โดยการเปิดโลกแก่เหล่าเทวดาและมนุษย์ที่ประศุมืองสังกัสสนคร ด้วยเดชแห่งพระญาณใด ขอพระญาณนั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
157. พระชินเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาใด ๆ ในที่ใด ๆ เพื่อประโยชน์และความสุขแก่เหล่าเวไนยสัตว์ตลอด 45 พรรษา ขอพระธรรมเทศนานั้น จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ตราบเท่าพระศาสนายังดำรงอยู่
158. พระชินเจ้าพระองค์นั้น ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ ด้วยการแสดงพระธรรมเทศนาอันสูงสุด เพื่อปลดปล่อยเหล่าปามชาติ สิ้น 24 อสงไขย 60 โภกฏิกับอีก 1000 ให้พ้นจากกองทุกข์

^{๕๑}ที่.อ. 1/7, ธ.อ. 6/62, ชา.อ. 6/231

159. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ทรงเหลือพระพุทธรูปพร้อมด้วยพระบรมสารีริกธาตุและศาสนธรรมตลอด 5000 ปี เพื่อประโยชน์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เสด็จเข้าสู่พระนครอันประเสริฐคืออนุपाทีเสสนิพพาน
160. เหล่าเทวดา มนุษย์ องค์กรัมรินทร์ พระพรหม ตลอดจนหมู่มารทั้งปวง จงพิทักษ์รักษาพระพุทธรูป ทรายเท่าที่พระศาสนายังดำรงอยู่
- 161-162. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อยังทรงพระชนม์อยู่ ทรงมีมัทธานุภาพ ทรงประกอบด้วยพระพุทธรูปอันหาที่สุดมิได้ อันเหล่าเทวดาและมนุษย์ควรบูชา ฉันทใจ แม้พระพุทธรูปปฏิมาที่สร้างขึ้นแล้วนี้ ขอจงมีมัทธานุภาพควรแก่การเคารพบูชาฉันทนั้นเหมือนกัน
163. พระปัญญาธิคุณของพระพุทธรเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ แฉ่งไปแล้วในเพศธรรมดา พระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธรเจ้าแฉ่งไปแล้วในหมู่เวไนยสัตว์ พระพุทธรเจ้าผู้อันความกรุณากระตุ้นเตือนแล้วทรงเป็นที่พึ่งของชาวโลก อนึ่งพระพุทธรเจ้าทรงประกอบด้วยบารมีธรรม 30 ประการที่ทรงบำเพ็ญแล้วในกาลก่อน ทรงประกอบด้วยพระญาณอันประเสริฐอันบุคคลควรบูชา ขอพระพุทธรูปทั้งปวง จงคุ้มครองข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายให้พ้นจากอบายทั้ง 4* ตลอดกาลทุกเมื่อ เทอญ

* อบาย 4 คือ นีรยะ, ตีรจนาโยนิ, ปิตติวิสัย, อสุรกาย
ดูรายละเอียดได้จาก ช. อติ. 25/273/301

164. พระชินเจ้าผู้ฉลาดในจรีชา ทรงแสดงพุทธการกขรรณอันเป็นข้อประพฤติในกาลก่อนของพระพุทธรเจ้าทุก ๆ พระองค์ แก่พระสารีบุตรในที่จกรมด้วยพุทธานุภาพของพระองค์ ขอพระพุทธรูปนี้ จงมีพุทธานุภาพมาก
165. จริยธรรมใด ที่พระโพธิสัตว์ประพฤติแล้วตลอด 4 อสงไขย แสนกับปีบริยธรรมนั้นทั้งปวง ได้บ่มพระโพธิญาณให้แก่รอบแล้ว
166. พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงบำเพ็ญจริยธรรมในภพน้อยภพใหญ่ ในกัปป์ที่ล่วงไปแล้ว ทรงแสดงจริยธรรมที่เคยประพฤติมาแล้วในครั้งนั้นไว้ในกัปป์นี้ด้วยอานุภาพของจริยธรรมนั้น ๆ ขอพระพุทธรูปนี้ จงมีมหิทธานุภาพ
167. เมื่อครั้งพระพุทธรเจ้าเสวยพระชาติเป็นอกิตติบัณฑิต ได้ออกบวชเป็นฤาษีอาศัยอยู่ในป่า ครั้งนั้นท้าวสักกะแปลงพระองค์เป็นพราหมณ์มาขอภิกษาพระโพธิสัตว์ได้ให้ผักที่ต้มแล้วเป็นทานแก่พราหมณ์นั้น โดยไม่เหลือไว้เพื่อตนเลย แล้วตั้งปณิธานเพื่อบรรลุพระโพธิญาณ
168. เมื่อครั้งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นเสวยพระชาติเป็นสังฆพราหมณ์ ได้ถวายฉัตรอันน่ารื่นรมย์และฉลองพระบาทอันยอดเยี่ยมแก่พระพุทธรเจ้าถึงความสวัสดิ์ในมหาสมุทรที่กำลังคลุ้มคลั่ง ทรงตั้งปณิธานเพื่อพระโพธิญาณอันประเสริฐบริสุทธิ์โดยพิเศษ
169. พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นโควินทพราหมณ์ผู้มีคุณอันประเสริฐสุด ปรากฏในหมู่พระราชา อันมหาชนบุชชาแล้ว ได้บำเพ็ญทานต่าง ๆ เพื่อมุ่งพระโพธิญาณอันประเสริฐเพียงอย่างเดียว หาปรารณาโลกียสมบัติมีความเป็นท้าวสักกะเป็นต้นไม่
170. เมื่อครั้งพระสุตเจ้าเสวยพระชาติเป็นชนนุชัชยราชา ทรงมีพระทัยยินดีในการบริจาคทาน ดำรงอยู่ในทศพิชราชธรรม เมื่อแคว้นกาลิงคะเกิดทุพภิกขภัย ได้ประทานช้างให้พราหมณ์ชาวกาลิงครรัฐ
171. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระราชาธิราช มีจักรรัตนะอันประเสริฐครองกุสาวดินครอันรื่นรมย์ ทรงสร้างโรงงานไว้บำเพ็ญทาน

172. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระเจ้าเนมิราช แสวงหาพระโพธิญาณอันประเสริฐ ได้ประทานผ้า ข้าว และน้ำ ให้เป็นทานตลอดกาล นอกจากนั้นยังประทานกำลังคือผ้ายานพาหนะโดยไม้ชาดสาย ทำให้เป็นทานที่ทรงประทานดีแล้ว
173. พระพุทธเจ้า เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นจันทกุมารราชบุตร ทรงเกิดความสังเวชสลดพระทัย เลิกการบูชาขัณฑ์ ออกบวชแล้วบริจาคนาน แล้วปรารณาพระโพธิญาณอันประเสริฐ
174. พระพุทธเจ้า เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นสีพีราชจอมราชันย์ผู้ประเสริฐ คิดจะบริจาคนครแห่งหนึ่งให้เป็นทาน ทอดพระเนตรเห็นพราหมณ์ชราตาบอดซึ่งท้าวสักกะแปลงองค์มา ทรงบริจาคนครแก่พราหมณ์นั้น เพื่อพระโพธิญาณเพียงประการเดียว
175. พระพุทธเจ้า เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร อาศัยอยู่ในป่า ได้ประทานพระมเหสีและพระโอรสให้เป็นทาน ครั้งนั้นมหาปฐพีและเมรุบรรพต สั่นสะเทือนแล้วด้วยเดชานุภาพแห่งพระเวสสันดรผู้ประเสริฐนั้น
176. เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นสัสถัณฑิต เมื่อสนทนากับพระราชา ได้กระโจนเข้ากองไฟบริจาคน้ำของตนให้เป็นทานแก่พระราชาที่ท้าวสักกะแปลงตนมา การสละชีพเป็นทานนี้ จัดเป็นทานปรมัตถบารมีอันประเสริฐ
177. พระพุทธคุณอันหาประมาณมิได้นี้ ซึ่งอบรมพระโพธิญาณให้แก่กล้า จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป เหมือนเมื่อพระศาสดาเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ใน
178. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพญาภุมรินทร์ใหญ่นามว่า สีลวะ อาศัยอยู่ในไพรกว้าง ถูกลนายความข้างจับมัดไว้ ก็ยังรักษาศีลของตนอยู่ จึงไม่คิดพยายาทจองเวร ความประพฤตินี้เป็นศีลบารมี

179. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นภุมรินัตตนาคราช ปราบณาพระโพธิญาณ จึง
อธิษฐานอุโบสถศีลประกอบด้วยองค์ 4 แล้วนอนจำศีลอยู่บนจอมปลวก
180. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นจัมเปยชนาคราช ถูกหมองูเบียดเบียนแล้ว
ไม่กระทำการขุ่นเคืองต่อหมองูนั้น เพราะกลัวศีลขาด
181. เมื่อครั้งพระบรมศาสดา เสวยพระชาติเป็นจุฬโพธิฤาษี ถูกภรรยาบีบคั้น
อยู่ ย่อมไม่โกรธ เพียรรักษาศีลเพื่อพระโพธิญาณเท่านั้น
182. พระศาสดา เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นกระต๊องเปลี่ยวตัวทรงพลัง อาศัย
อยู่ในไพรทึบ แม้ถูกวานรเบียดเบียนร่างกายตน ก็ไม่โกรธ
183. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพญามฤคราชนามว่า รุรุ ติดตามรักษามฤค
ซึ่งไม่มีความเอื้อเฟื้อทั้งประทุษร้ายมิตร และประพฤตินิดต่อตนอยู่เนื่อง ๆ
ก็ไม่โกรธ บำเพ็ญบารมีเพื่อพระโพธิญาณเท่านั้น
184. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นมาตังคฤาษี มีศีลอดกลั่นต่อดาบสผู้ประทุษร้าย
และทำลายมานะกล้าของดาบสนั้นได้
185. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นธรรมเทพบุตร เมื่อเผชิญหน้ากับปাপเทพบุตร
ด้วยกลัวว่าศีลจะต่างพร้อย จึงหลีกทางให้ปাপเทพบุตรนั้น
186. พระศาสดา เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นชยทิสราชา ทรงประพฤดิธรรม
บำเพ็ญศีล งดเว้นมุสาวาท เข้าไปหาปวิสาทษิกษร่าย
187. พระพุทธเจ้า เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นสังขपालนาคราช เพื่อรักษาศีล
ของตน แม้จะถูกทิ่มแทงด้วยหลาว ก็ไม่โกรธต่อบุตรของนายพราน
188. พุทธจริยาอันเป็นจริยธรรมคุณเครื่องอบรมบ่มพระโพธิญาณอันประเสริฐ
ให้แก่กล้า ให้เกิดคุณธรรมอันประเสริฐซึ่งพระโพธิสัตว์บำเพ็ญให้บริบูรณ์
แล้วนี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปองค์ดงามนี้ ขอพระพุทธรูปนี้ จงรุ่งเรือง
เหมือนพระผู้มีพระภาคเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่
189. พระศาสดา เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นอัญชยราชบุตร ทอดพระเนตรเห็น
การระเหยไปของหยาดน้ำค้างในระหว่างทางแล้ว จึงออกบวชเป็นฤาษี

190. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นโสมนัสสรวาทกุมาร ทรงสละราชสมบัติคืนแก่พระราชบิดาแล้ว เสด็จออกผนวชเป็นดาบสผู้ไม่มีเรือน
191. พระพุทธเจ้า เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นอโฆมราชกุมาร ทรงสังเวชพระทัยในสาครคือภพ จึงสละราชสมบัติที่พระราชบิดาประทานให้ แล้วออกผนวชบำเพ็ญเนกขัมมบารมี
192. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพราหมณ์ในตระกูลโสตถิยะในแคว้นกาสิ มีใจน้อมไปในการบรรพชา จึงออกบวชเป็นถ้ำช้อยู่ในป่าใหญ่
193. พระพุทธเจ้า เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นเดมิษฐ์ราชกุมาร ทรงกลัวภัยในนิรขุมิ จึงอธิษฐานจิตดำรงตนเป็นคนใบ้ตลอด 16 พระชันษา
194. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพญาवानร อาศัยอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำ ถูกกุมภีใหญ่เบียดเบียน จึงกระทำสังจวาจา
195. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นสังจนามกดาบส ตามรักษาคัมภีร์ของสัตว์โลก ด้วยสังจวาจา ทำให้หมู่ชนสามัคคีกัน
196. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นลูกนกกระจาบ เมื่อไฟป่าลุกลามใกล้เข้ามา จึงหวลระลิกถึงสังจธรรม แล้วเปล่งวาจาว่า สนฺติ ปกฺขา⁴² เป็นต้น
197. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพญามัจฉา ถูกความแห้งแล้งบีบคั้น ประสงค์จะเปลื้องตนและหมู่ญาติให้พ้นจากมรณภัย จึงทำสังจวาจา ฝนได้ตกอย่างหนักจนน้ำเต็มบึง
198. พุทธจริยานันเป็นจริยธรรมคุณเครื่องอบรมบ่มพระโพธิญาณอันประเสริฐให้แก่กล้า ให้เกิดคุณธรรมอันประเสริฐซึ่งพระโพธิสัตว์บำเพ็ญให้บริบูรณ์แล้วนี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปองค์ดงามนี้ ขอพระพุทธรูปนี้ จงรุ่งเรืองเหมือนพระผู้มีพระภาคเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่

⁴² ข. อป. 33/72/620

199. พระพุทธองค์เมื่อทรงแสวงหาพระโพธิญาณ ท่องเที่ยวอยู่เป็นเวลานาน เมื่อเสวยพระชาติเป็นที่ปายนฤาษีผู้ทรงศีล ถูกพวกเด็กประทุษร้าย ได้ให้สัจจวาจาแล้ว กลับได้ชีวิตที่เป็นสุขด้วยสัจจวาจา
200. เมื่อเสวยพระชาติเป็นพระราชาพระนามว่า สุตตโสม ทรงรักษาสัจจวาจา อย่างออกกฤษ ให้ปณิญาต่อปวิสาทผู้บริโศคเนือมนุชย์ กลับมาสู่พระนคร สดับพระสัทธรรมแล้ว สละราชสมบัติ เสด็จไปยังที่อยู่ของพระเจ้าปวิสาทนั้น
201. เมื่อยังไม่บรรลุนพระโพธิญาณ ท่องเที่ยวไปในภพ ครึ่งหนึ่งเสวยพระชาติ เป็นสุวรรณสาม ตามที่ท้าวสักกะเนรมิต สุวรรณสามนั้นอาศัยอยู่ในป่าใหญ่ มีทศน้อมไปเพื่อความกรุณาและเมตตาในหมู่สัตว์มีราชสีห์และเสือโคร่ง เป็นต้น
202. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระราชาพระนามว่า เอกราช ทรงสอนให้ พสกนิกรยึดมั่นในคุณธรรม 4 ประการ* ทอดพระเนตรเห็นพระเจ้าทัพนเสนราชพร้อมทั้งกำลังพล และจับพระองค์ไปจำขังทรมาน พระองค์ ทรงแผ่ความรักเพียงตั้งว่าบุตรแก่พระเจ้าทัพนเสนราชและเหล่าเสนามาตย์ ด้วยเมตตาบารมี
203. เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นมหาโลมหังสะ อาศัยนอนอยู่ในป่าช้า แม้จะถูกเหล่าทุรชนประทุษร้าย และได้รับขุข่าจากสาธุชน ก็วางตนไว้ใน อุเบกขา จริยธรรมนี้ จัดเป็นอุเบกขาปรมัตถบารมี

*คุณธรรม 4 ประการ ได้แก่สังคหัตถุ 4 คือ

1. ทาน การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน
2. ปิยวาจา กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน
3. อิตถจริยา บำเพ็ญสาธารณประโยชน์
4. สมานัตตตา ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย วางตนเหมาะแก่ฐานะ

ดูรายละเอียดได้จาก ที.ปว. 11/140/167

204. จริยธรรมทั้งหลายที่พระพุทธองค์ทรงเคยประพฤติสั่งสมมาแล้วในพระชาติ
 เหล่าอื่น ๆ อีก ในขณะที่พระองค์ทรงแสวงหาพระโพธิญาณอยู่ในภพต่าง ๆ
 ขอจริยธรรมเหล่านั้น จงมารวมกันบรรจุอยู่ในพระพุทธรูปอื่น เช่นกับ
 พระพุทธองค์ ขอพระพุทธรูปนั้น จงกระทำเดชาภินทاریย์ให้ยิ่งกว่าภินทاریย์
 อย่างอื่น
- 205-207. พระบรมโพธิสัตว์ผู้แสวงหาพระโพธิญาณ ประทับยืนอยู่บนแผ่นดินคือศีล
 ทรงถือผลคือสติอย่างมั่นคง ทรงถือพระธรรมคือพระปัญญาอันประเสริฐสุด
 ทรงผูกมัดห่อเสียบึงคือทานบารมีอันอุดมด้วยพระหัตถ์คือศรัทธา ทรงชันอาชา
 ไนยคือสังขบารมี ท่องเที่ยวไปตามบ้านน้อยเมืองใหญ่คือภพ ทรงหอบหัว
 กัณฑ์การะดังกล่าวตลอดกาลนาน จึงบรรลुพระสัมพัญุตญาณอันประเสริฐสุด
 ด้วยอานุภาพแห่งบารมีธรรมนั้น ๆ ขอพระพุทธรูปนี้ จงมีมหิทธานุภาพ
208. พระบรมโพธิสัตว์เสวยทุกข์และเสวยสุขสมบัติมีประการต่าง ๆ ในภพน้อย
 ภพใหญ่ จนบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณอันประเสริฐนั้น ด้วยอานุภาพแห่ง
 บารมีธรรมนั้น ขอพระพุทธรูปนี้ จงมีมหิทธานุภาพ
209. พระบรมโพธิสัตว์ได้ให้สิ่งของที่ควรให้ในการบำเพ็ญศีลบารมีและ
 เนกขัมมบารมีอย่างเปี่ยมล้น จึงบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณอันประเสริฐสุด
 ด้วยอานุภาพแห่งบารมีธรรมนั้น ๆ ขอพระพุทธรูปนี้ จงมีมหิทธานุภาพ
210. พระบรมโพธิสัตว์สอบถามบัณฑิต ทรงบำเพ็ญวิริยบารมีอันอุดม และลุถึง
 ขั้นตีบารมี บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณอันประเสริฐสุด ด้วยอานุภาพแห่ง
 บารมีธรรมนั้น ขอพระพุทธรูปนี้ จงมีมหิทธานุภาพ
211. พระบรมโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญอุทฺธฐานบารมีอย่างมั่นคง ทรงรักษาสัจจวาจา
 และลุถึงเมตตาทบารมี แล้วบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณอันประเสริฐสุด
 ด้วยอานุภาพแห่งบารมีธรรมนั้น ๆ ขอพระพุทธรูปนี้ จงมีมหิทธานุภาพ

212. พระบรมโพธิสัตว์ เมื่อมีลาภหรือเสื่อมลาภ มียศหรือเสื่อมยศ มีคนบูชาหรือไม่ก็ตาม ทรงเป็นผู้สงบบวางเฉยในโลกธรรมทั้งปวง จนบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณอันประเสริฐสุด ด้วยอนุภาพแห่งการวางเฉย ในโลกธรรมนั้น ๆ ขอพระพุทธรูปนี้ จงมีมหิทธานุภาพ
213. พระบรมศาสดาทรงเคยบำเพ็ญคุณธรรมใด ๆ มานับแต่ตั้งปณิธานเพื่อพระโพธิญาณ จนบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ ขอคุณธรรมเหล่านั้นของพระชินเจ้า จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปอันประเสริฐ ขอพระพุทธรูปนี้ จงมีเดชานุภาพตลอดกาลทุกเมื่อ
214. คุณธรรมเหล่าใดที่พระบรมศาสดาทรงบำเพ็ญมานับแต่บรรลุพระโพธิญาณ จนถึงปรินิพพาน ขอคุณธรรมของพระชินเจ้า จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปนี้ ขอพระพุทธรูปนี้ จงมีเดชานุภาพตลอดกาลทุกเมื่อ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

215-216. ขอพระพรหม เหล่าเทวดา องค์อัมรินทร์ ท้าวจตุโลกบาลผู้มียศ⁴²
 เหล่าอากาศเทวดา ภูมมเทวดา เหล่าสัตว์ผู้เกิดในน้ำและมนุษย์
 จงมีความสุขและปราศจากโรคาพาธ ด้วยเดชานุภาพแห่งบุญนี้
 ขอท่านเหล่านั้น จงพิทักษ์รักษาพระศาสนาและพระพุทธรูปให้คงอยู่
 ตลอดกาลนานด้วยเทอญ

คาถาพุทธรูปาภิเชก จบบริบูรณ์

⁴³ท้าวจตุโลกบาลเป็นชื่อเรียกเทพเจ้าผู้อาศัยอยู่บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา
 ผู้รักษาโลกในสี่ทิศ คือ

1. ท้าวอชตรฐ จอมคนธรรพ์ ครองทิศตะวันออก
2. ท้าววิรุฬหก จอมกุมภัณฑ์ ครองทิศใต้
3. ท้าววิรูปักษ์ จอมนาค ครองทิศตะวันตก
4. ท้าวกุเวร จอมยักษ์ ครองทิศเหนือ

ดูรายละเอียดได้จาก

ที่.ปา. 11/208-213/174-179,

G.P. Malalasekera, Dictionary of Pali Proper names.

London: Luzac and Company LTD. 1960, PP. 861-861.

217. พระปัญญาอันประเสริฐของพระบรมศาสดาพระองค์ใด แผล่ไปแล้วใน
 เกษยธรรมอันหาประมาณมิได้ เหมือนพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงแผล่ไปใน
 เวไนยนิกรทุกหมู่เหล่า พระบรมศาสดาพระองค์นั้น ทรงตั้งหมู่สงฆ์ที่
 กล้าหาญ ทรงประกอบด้วยพระปัญญาธิคุณและวิริยคุณอันควรแก่การ
 กราบไหว้และทรงเป็นศาสดาเอกในไตรภูมิ
218. พระโพธิสัตว์ใด ปรรณนาพระโพธิญาณอันประเสริฐ บำเพ็ญบารมี
 ธรรม 30 ถ้วนมีทานบารมีเป็นต้นให้บริบูรณ์แล้ว มีพระกรุณาจิตที่มั่นคง
 ล้นกาลนาน จนบรรลุพระโพธิญาณ ประกอบด้วยพระพุทธานุภาพอันหาที่สุด
 มิได้ของพระพุทธรเจ้าพระองค์นั้น
219. นีบถอยหลังจากภักทกัปป^{*} นี้ไปนานนับประมาณมิได้ ในอสงไขยที่ชื่อว่า
 นันทะ^{**} นั้น มีพระชินเจ้าทรงพระนามว่า พรหมเทวะทรงอุบัติขึ้นเป็น
 พระจอมมุนีผู้ประเสริฐในโลก
220. ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์ของเราทั้งหลายเสวยพระชาติเป็นพระราชา
 จอมนระ ทรงพระนามว่า อติเทวะ ตั้งความปรารถนาถึงพระโพธิญาณ
 เป็นครั้งแรก

*ภักทกัปป หมายถึงกัปปที่เจวิญ มีพระพุทธรเจ้ามาตรัสวั 5 องค์
 ปัจจุบันนี้เป็นภักทกัปป มีพระพุทธรเจ้ามาตรัสวัแล้ว 4 องค์ คือ
 พระกุกกุสันธะ พระโกณฑกมนะ พระกัสสปะ และพระโคตมมะ ยังเหลือองค์ที่
 5 คือ พระอวิยเมตไตรย์ ซึ่งจะมาตรัสวัเป็นองค์ถัดไปจากพระโคตมมะ

ดูรายละเอียดที่ ศิลปากร, กรม. ตำนานมูลศาสนา (กรุงเทพ-
 มหานคร : เสริมวิทย์บรรณาการ, 2519), หน้า 51.

**นันทอสงไขย คือระยะเวลาอันยาวนานที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรง
 ปรรณนาความเป็นพุทธะ อสงไขยที่เกิดในกาลนั้นแก่พระองค์ผู้ยังเป็นพระพรหม
 และได้เห็นพระพุทธรเจ้าเป็นครั้งแรก ชื่อว่า นันทอสงไขย

ดูรายละเอียดเรื่องเดียวกัน หน้า 1.

221. พระบรมโพธิสัตว์ ทรงบำเพ็ญกุศลธรรมเพื่อบรรลुพระโพธิญาณตาม
สมควรแล้ว จึงตั้งความปรารถนาพระโพธิญาณไว้ตลอดนั้นทอสงไชย
222. ในอสงไชยกัปปที่ชื่อว่าสิัพพกัททะ* มีพระพุทเจ้าทรงพระนามว่าลักขมุนี
ผู้มีความแก่กล้า ทรงเป็นผู้นำเพื่อประโยชน์แก่ชาวโลก ทรงอุบัติขึ้นแล้ว
223. ครั้งนั้น แม้พระโพธิสัตว์ของเราทั้งหลายเสวยพระชาติเป็นพระเจ้า
จักรพรรดิผู้มียศมากพระนามว่า สาคระ ทรงเปล่งวาจาปรารถนา
พระโพธิญาณเป็นครั้งแรก
224. ในสิัพพกัททกัปป พระโพธิสัตว์ ตั้งความปรารถนาพระโพธิญาณไว้ในใจ
เป็นครั้งแรก ต่อจากนั้นทรงปรารถนาพระโพธิญาณอันสูงสุดทั้งด้วยกาย
และวาจา
225. ในช่วงเวลา 4 อสงไชยต่อมา มีพระพุทเจ้าพระนามว่า ตัณฑกร
เป็นต้นอุบัติขึ้น ต่อจากนั้นมาอีกหนึ่งแสนกัปป** พระพุทเจ้า
24 พระองค์*** มีพระพุทเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระเป็นต้น อุบัติขึ้น

* สัพพกัททอสงไชย คือระยะเวลาเมื่อครั้งพระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็น
พระโพธิสัตว์ ทรงปรารถนาความเป็นพุทธะ ด้วยการเปล่งพระวาจา 9 อสงไชย
ในอสงไชยทั้ง 9 นั้น คือสัพพกัททอสงไชย สัพพอสงไชย สัพพรัตนอสงไชย อสุกัชนธ-
อสงไชย มณีกัททอสงไชย ปทุมอสงไชย ชรุตอสงไชย และสิัพพผลอสงไชย ใน
อสงไชยหนึ่ง ๆ มีพระพุทเจ้าอุบัติขึ้นเป็นอันมาก เช่นในสิัพพกัททอสงไชย มี
พระพุทเจ้าอุบัติขึ้นถึง 14,000 พระองค์

** แสนกัปป คือระยะเวลาเริ่มตั้งแต่สมัยของพระพุทเจ้าทรงพระนามว่า
ปทุมุตตระ จนกระทั่งใกล้สมัยของพระพุทเจ้า ทรงพระนามว่า พระกุกกุสันธะ
ชื่อว่า แสนกัปป

*** ดูวิทยานิพนธ์เล่มนี้ หน้า 117.

226. พระจอมมุนีผู้เป็นพรหมยิ่งกว่าพรหม ทรงเป็นพระราชาของมวลมนุษย์ และเทวดาทั้งหลาย เป็นพระศาสดาผู้ประเสริฐ มีอำนาจมาก พระนามว่าที่ปังกร ทรงอุบัติตรัสรู้ขึ้นแล้ว ทรงพยากรณ์พระพุทธเจ้าของเราทั้งหลายเป็นพระองค์แรกในโลก
227. นัยถอยหลังจากภักทกัปปนี้ไป 4 อสงไขยแสนกัปป มีพราหมณ์ชื่อ สุมะธะ อยู่ในอมรนครอันรื่นรมย์ พราหมณ์นั้นเข้าไปนั่งในที่สงัดแล้ว ดำริอย่างนี้ว่า
228. การเกิดบ่อข ๗ เป็นทุกข์ และการแตกทำลายของสรีระก็เป็นทุกข์ ควรที่เราจักแสวงหาพระนิพพานอันเป็นแดนเกษมที่ไม่มีเกิดการตายจะดีกว่า
229. ธรรมดาเมื่อมีร้อน ก็ต้องมีเย็นเป็นของแก้กันฉันใด เมื่อไฟ 3 กอง^{๔๔} ยังลุกโชนอยู่ ความเย็นเป็นของอันบุคคลพึงปรารถนาฉันนั้น
230. เมื่อดำริอย่างนี้แล้ว ได้บวชวิจจาคทรัพย์หลายร้อยโกฏิให้เป็นทาน แล้วออกบวชเป็นฤาษีผู้มีปัญญา อาศัยอยู่ในป่าใกล้หิมวันตบรรพต เมื่อบำเพ็ญธรรมที่บรรพตนั้นไม่นานก็ได้ฌาน^{๔๕} ทั้งสิ้น

^{๔๔}ไฟ 3 กอง คือ

1. ราศัคคิ ไฟคือราคะ
2. โทสัคคิ ไฟคือโทสะ
3. โมหัคคิ ไฟคือโมหะ

ดูรายละเอียดได้จาก ที.ปา. 11/228/229, ชุ.อิตติ. 25/273/301

^{๔๕}ฌานมี 8 คือ รูปฌาน 4 อรูปฌาน 4 รูปฌาน คือ ปฐมฌาน, ทุตติยฌาน, ตติยฌาน, และจตุตถฌาน ส่วนอรูปฌาน คือ อากาสานัญญาายตนะ, วิญญาณัญญาายตนะ, อากิญจัญญาายตนะ, และเนวสัญญานาสัญญาายตนะ

ดูรายละเอียดได้จาก ที.ปา. 11/235/253, ส.ส. 18/519/236

อภิ.ส. 34/192/18

231. ครั้งนั้น เหล่าชนในชนบทกราบทูลอาราธนาพระที่ปังกรพุทฺธเจ้าแล้วมีจิต
ว่า เริงยินดี ร่วมแรงกันทำความสะอาดหนทางเป็นที่เสด็จมาของ
พระพุทฺธเจ้า
232. ครั้งนั้นสุเมธดาบสเหาะมาทางอากาศ เห็นหมู่ชนยินดีว่าเริงอยู่
จึงลงจากนภากาศในที่นั้น
233. เมื่อพระโพธิสัตว์สอบถามหมู่มนุษย์ ได้ความว่า พระชินเจ้าพระนามว่า
ที่ปังกร อันพวกเขาทูลอาราธนาแล้ว พวกชนจำนวนมากเหล่านั้นจึงพากัน
พูดว่า พวกเราจะทำความสะอาดหนทางนี้
234. สุเมธดาบส สดับคำว่า "ชินะ" จึงเกิดปิติท่วมท้น ในขณะนั้นคิดว่า เรา
จักหว่านพืชลงในศาสนานี้ โอกาสอย่าได้ล่วงเราไปเลย
235. สุเมธดาบสยินคิดอยู่ในที่นั้น มีจิตว่าเริงยินดีปรีดาปราโมทย์ จึงขอร่วม
สร้างทางด้วย ดาบสนั้นได้สถานที่แห่งหนึ่งแล้ว จึงเริ่มชำระทำความสะอาด
เหมือนอย่างที่ชนทั้งหลายทำกัน
236. เมื่อสถานที่ที่ดาบสนั้นชำระยังมีทันจะแล้วเสร็จ พระชินเจ้าก็เสด็จมา
ตามหนทางจนถึงที่นั้น พระดาบสจึงปูลาดแผ่นหนังและผ้าที่ทำด้วย
เปลือกไม้ลงบนโคลนตม
237. พระดาบสนั้น ได้แก่เกล้าผมสยายเส้นเกศออกแล้วนอนคว่ำลง เมื่อ
พระดาบสนอนทอดกายลงบนแผ่นดินด้วยความดำริอย่างนี้ว่า
238. จะมีประโยชน์อะไรกับเราด้วยการบรรลุธรรมในพระศาสนานี้ด้วยเพศ
ที่คนอื่นไม่รู้จัก เราบรรลุพระโพธิญาณแล้ว จักชนสัตว์โลกพร้อมทั้งเทวโลก
ให้ข้ามส่งสารถึงฝั่งคือพระนิพพาน
239. ครั้งนั้นพระนาถเจ้าพระนามว่า ที่ปังกร ทรงรับการบูชาแล้ว ประทับ
ยืนอยู่ทางด้านศีรษะ แล้วตรัสคำพยากรณ์นี้ว่า
240. ท่านทั้งหลายจงดูชฎิลผู้มีตบะสูงส่งผู้นี้ จากนั้นไปในกัปปอันหาประมาณมิได้
ชฎิลนี้จักได้ตรัสรู้เป็นพระพุทฺธเจ้า

241. เหล่ามนุษย์และเทวดาทั้งปวงฟังพระดำรัสแล้ว พวกอนุนโฆทนาสรวเสริญ แล้วในทันที พระมหามุนีพระนามว่า ทีปังกร ทรงพรรณนาการกระทำของ พระโพธิสัตว์นั้น
242. พระโลกเชษฐ์ผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ได้กระทำประทักษิณพระดาบสนั้น เหล่าชนผู้เป็นพุทธชินบุตร ก็กระทำประทักษิณสุเมธดาบสนั้นเช่นกัน
243. จากนั้นมา พระศกพลทรงพระนามว่า โภณฑัญญะ ก็อุบัติขึ้นในโลก ในครั้งนั้น พระโพธิสัตว์เจ้าของเราก็งหลาย เสวยพระชาติเป็นจอมราชันย์ในหมู่มนุษย์ พระนามว่า วิชิตาวิ
244. พระราชาพระองค์นั้น ทรงถวายทานแล้วออกบวชในศาสนาของพระโภณฑัญญะ พุทธเจ้าพระองค์นั้น ครั้งนั้นพระโภณฑัญญะพุทธเจ้าก็ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์ ผู้ประเสริฐไว้อย่างนั้นเหมือนกัน
245. จากนั้นมา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นโลกนาถพระนามว่า มังคละ อุบัติขึ้น แม้พระโพธิสัตว์ของชาวเราก็เสวยพระชาติเป็นพราหมณ์ชื่อว่า สุรุจิ
246. พราหมณ์นั้นได้ถวายน้ำนมโคเป็นต้นแล้วออกบวชในพระศาสนาของพระ พุทธเจ้าพระองค์นั้น ครั้งนั้น พระมังคลพุทธเจ้าทรงเห็นเหตุทั้งปวง ได้ทรงพยากรณ์ไว้อย่างนั้นเหมือนกัน
- 247-248. จากนั้น พระพุทธเจ้าผู้มีพระลักษณะอันประเสริฐพระนามว่า สุมนะ อุบัติ ตรีสรูฐขึ้นในโลก พระโพธิสัตว์ของชาวเราเสวยพระชาติเป็นพญานาคนามว่า อตุละ ท่านได้ถวายผ้าทิพย์คู่หนึ่งแด่พระพุทธเจ้า ครั้งนั้น พระชินเจ้าทรง พยากรณ์อตุละพญานาคผู้มียศใหญ่นั้นว่า พญานาคนี้ จักตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า
- 249-250. จากนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า เรวตะ อุบัติตรีสรูฐขึ้นในโลก แม้พระโพธิสัตว์ของชาวเราก็เสวยพระชาติเป็นพราหมณ์มีนามว่า อติเทวะ ได้สดับพระธรรมเทศนาอันประเสริฐของพระศาสดาแล้ว ถึงพระพุทธเจ้า ว่าเป็นที่พึง ได้ถวายจีวรแล้วเป็นผู้ได้รับคำพยากรณ์

- 251-252. จากนั้น พระโลกนายกะพระนามว่า โสภิตะ อุบัติตรัสรู้ขึ้นในโลก
พระโพธิสัตว์ของชาวเราเสวยพระชาติเป็นพราหมณ์ชื่อ อชิตะ พราหมณ์
นั้นได้ถวายมหากทานแด่พระสงฆ์มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข พระชินเจ้าทรง
พยากรณ์อชิตพราหมณ์เป็นต้นว่า พราหมณ์นี้ จักตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้า
253. จากนั้น พระสัมมาสัมพุทธรเจ้าพระนามว่า อโนมกัสนี อุบัติตรัสรู้ขึ้นในโลก
แม้พระโพธิสัตว์ของชาวเราเสวยพระชาติเป็นพญาอักษ ผู้มีกำลังมากนามว่า
เสนาปติ เป็นพญาอักษผู้ใหญ่กว่าอักษหลายแสนโกฏิ ได้บริจาคมหากทานแล้ว
ได้รับพุทธรพยากรณ์
- 255-256. จากนั้น พระโลกนายกะพระนามว่า ปทุมะ อุบัติตรัสรู้ขึ้นในโลก แม้พระ-
โพธิสัตว์ของชาวเราเสวยพระชาติเป็นราชสีห์ผู้เป็นใหญ่กว่าเนื้อทั้งหลาย
พบพระพุทธรเจ้าแล้ว มีจิตเลื่อมใส ตัดอาลัยในอาหาร บริจาคชีวิต ครั้งนั้น
พระชินเจ้าตรัสพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้น
- 257-258. จากนั้น พระสัมมาสัมพุทธรเจ้าพระนามว่า นารทะ อุบัติตรัสรู้ขึ้นในโลก
แม้พระโพธิสัตว์ของชาวเราเสวยพระชาติเป็นดาบสผู้มีฤทธิมาก ถวายทาน
แด่พระภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรเจ้าเป็นประธาน บูชาด้วยไม้จันทน์แดง พระพุทธรเจ้า
ผู้เป็นวินายกะ ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นแล้ว
- 259-260. จากนั้น พระพุทธรเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ อุบัติตรัสรู้ขึ้นในโลก พระองค์
ทรงเป็นนักปราชญ์ยิ่งกว่านักปราชญ์ เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์
ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่สาธุชน ทรงเป็นที่พึ่งของชาวโลก แม้พระโพธิสัตว์
ของชาวเราเสวยพระชาติเป็นชฎิลนามว่า รัฏฐิยะ ถวายมหากทานแล้วได้รับ
พุทธรพยากรณ์
- 261-262. จากนั้นพระพุทธรเจ้าพระนามว่า สุเมธะ ผู้เป็นอัครบุรุษ อุบัติตรัสรู้ขึ้นในโลก
แม้พระโพธิสัตว์ของเราทั้งหลาย เสวยพระชาติเป็นอูตรมาณพ ได้สละทรัพย์
ทั้งปวง แล้วออกบวชในศาสนาของพระพุทธรเจ้า ครั้งนั้น พระชินเจ้าตรัส
พยากรณ์เป็นต้นว่า ภิกษุนี้ จักตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้า

- 263-264. จากนั้น พระพุทธเจ้าผู้เลิศในโลกทั้งปวงนามว่า สุชาตะ อุบัติตรัสรู้ขึ้นในโลก
แม้พระโพธิสัตว์ของเราทั้งหลายเสวยพระชาติเป็นพระเจ้าจักรพรรดิจอมระ
พระองค์ทรงสละราชสมบัติคือทวีปทั้ง 4 แล้วออกบวชในพระพุทธศาสนา
ครั้งนั้น พระชินเจ้าตรัสพยากรณ์ว่า ในอนาคตภิกขุรูปนี้ จักตรัสรู้เป็น
พระพุทธเจ้า
- 265-266. จากนั้น พระพุทธเจ้าพระนามว่า ปิยทัสสี ผู้ประเสริฐกว่านระทั้งมวล
อุบัติตรัสรู้ขึ้นในโลก แม้พระโพธิสัตว์ของเราทั้งหลายเสวยพระชาติเป็น
มาณพนามว่า กัสสปะ ได้บริจาคทรัพย์แสนโกฏิสร้างสังฆาราม สมบูรณ์ด้วย
ศรัทธาและศีล ได้รับพุทธพยากรณ์แล้ว
- 267-268. จากนั้น พระพุทธเจ้าผู้แก้วกล้าพระนามว่า อุตถทัสสี อุบัติตรัสรู้ขึ้นในโลก
แม้พระโพธิสัตว์ของเราทั้งหลายเสวยพระชาติเป็นดาบสนามว่า สุสีมะ
บุชชาแล้วด้วยดอกไม้มีกลิ่นหอมเพียงดั่งทิพย์ ได้รับพุทธพยากรณ์แล้ว
- 269-270. จากนั้น พระพุทธเจ้าผู้มียศมากพระนามว่า ธรรมทัสสี อุบัติตรัสรู้ขึ้นในโลก
แม้พระโพธิสัตว์ของเราทั้งหลายก็เสวยพระชาติเป็นท้าวสักกะ ผู้เป็นใหญ่
กว่าเทวดาทั้งหลาย ทรงบูชาพระตถาคตเจ้าด้วยบุปผชาติอันมีกลิ่นเป็นทิพย์
พระชินเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ท้าวสักกะนี้ จักตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต
271. จากนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า สิทธัตถะ อุบัติตรัสรู้ขึ้นในโลก
แม้พระโพธิสัตว์ของเราทั้งหลายก็เสวยพระชาติเป็นดาบสนามว่า มิคละ
บุชชาพระพุทธเจ้าด้วยผลแห่งลูกหว่า พระชินเจ้าตรัสพยากรณ์ดาบสผู้มีบิรวาร
มากนั้นแล้ว
- 272-273. จากนั้น พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐพระนามว่า ติสสะ อุบัติตรัสรู้ขึ้นในโลก
แม้พระโพธิสัตว์เจ้าของเราทั้งหลายเสวยพระชาติเป็นดาบสนามว่า สุชาตะ
เลื่อมใสแล้วนำดอกมณฑาอันเป็นทิพย์ด้วยฤทธิ์ของตนมาบูชาพระพุทธเจ้า
ได้รับพุทธพยากรณ์แล้ว

- 274-275. จากนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ปุัสสะ อุตฺตริสฺสุทฺถึนฺในโลกล
 แม้พระโพธิสัตว์เจ้าของเราทั้งหลายเสวยพระชาติเป็นกษัตริย์พระนามว่า
 วิชิตาวิ ทรงสละราชสมบัติออกผนวชในสำนักพระศาสดา ครั้งนั้น
 พระชินเจ้าตรัสพยากรณ์ว่า ภิกษุนี้ จักตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า
276. จากนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า วิปัสสี อุตฺตริสฺสุทฺถึนฺในโลกล
 แม้พระโพธิสัตว์เจ้าของเราทั้งหลายเสวยพระชาติเป็นพญานาคผู้ทรง
 มหิทธานุภาพ บูชาพระพุทธเจ้าด้วยรัตนะทั้งหลาย ครั้งนั้น พระจอมมุนี
 ตรัสพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นแล้ว
277. จากนั้น พระชินเจ้าพระนามว่า สีขี อุตฺตริสฺสุทฺถึนฺในโลกล แม้พระโพธิสัตว์
 เจ้าของเราทั้งหลายเสวยพระชาติเป็นพระราชาพระนามว่า อรินทมะ
 ครั้งนั้นพระองค์ทรงถวายทานครั้งยิ่งใหญ่ ได้รับพุทธพยากรณ์แล้ว
- 278-279. จากนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า เวสสกุ อุตฺตริสฺสุทฺถึนฺในโลกล
 แม้พระโพธิสัตว์เจ้าของเราทั้งหลายเสวยพระชาติเป็นกษัตริย์จอมพระ
 พระนามว่า สุกัสสนะ ได้ถวายมหาทานพร้อมด้วยจิวร แล้วเกิดความเลื่อมใส
 จึงเสด็จออกผนวชในพระศาสนาของพระเวสสกุพุทธเจ้า ครั้งนั้น พระชินเจ้า
 ทรงพยากรณ์ว่า ในอนาคตภิกษุนี้ จักตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า
- 280-281. จากนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า กุกกุสันธะ อุตฺตริสฺสุทฺถึนฺในโลกล
 แม้พระโพธิสัตว์เจ้าของเราทั้งหลายเสวยพระชาติเป็นกษัตริย์ พระนามว่า
 เขมะ ครั้งนั้น พระองค์ได้ถวายอัฐบริขาร* แล้วออกผนวชในพระพุทธ-
 ศาสนา ก็พระกุกกุสันธสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เห็นเหตุทั้งปวงตรัสพยากรณ์แล้ว

*อัฐบริขาร คือเครื่องใช้สอยของพระในพระพุทธศาสนา มี 8 อย่าง คือ

1. สบง (ผ้าสำหรับนุ่ง)	5. เข็ม
2. จิวร (ผ้าสำหรับห่ม)	6. ประคดเอว
3. ลังฆาฎิ (ผ้าห่มซ้อน ปัจจุบันใช้พาดบ่า)	7. บาตร
4. มีดโกน	8. กระจับปี่กรองน้ำ

282. จากนั้น พระพุทธเจ้าพระนามว่า โภจนาคมนะ อุบัติตรัสรู้ขึ้นในโลก แม้พระโพธิสัตว์เจ้าของเราทั้งหลายเสวยพระชาติเป็นกษัตริย์พระนามว่า ปิณฑะ ได้บำเพ็ญมหาทานแล้วรับพุทธพยากรณ์
- 283-284. จากนั้น พระพุทธเจ้าผู้เพียบพร้อมด้วยสิริพระนามว่า กัสสปะ อุบัติตรัสรู้ขึ้นในโลก แม้พระโพธิสัตว์เจ้าของเราทั้งหลายเสวยพระชาติเป็นมาณพนามว่า โชติपालะ ได้สดับพระธรรมกถาของพระกัสสปพุทธเจ้าพระองค์นั้น แล้วออกบวชในพระศาสนา พระชินเจ้าพยากรณ์ภิกษุแม้รูปนั้นว่า จักตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต
- 285-288. พระตถาคตเจ้า เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ ทรงละทรัพย์สมบัติ กระทำ ความเพียรบำเพ็ญทุกกรกิริยา จากนั้นพระตถาคตเจ้าประทับ ณ โคนต้นไม้ อชปาลนิโครธ ทรงรับข้าวมธุปายาส แล้วเสด็จไปยังแม่น้ำเนรัญชรา เสวยข้าวมธุปายาสที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา แล้วเสด็จไปที่โคนต้นโพธิ์โดยหนทางที่เขาคระเตรียมไว้แล้ว จากนั้นพระชินเจ้าผู้ประเสริฐสุด ทรงทำ ประทักษิณโพธิมณฑลแล้ว จักตรัสรู้ ณ ต้นโพธิ์ฤกษ์
289. พระมารดาผู้ให้กำเนิดพระตถาคตพระองค์นี้ จักมีพระนามว่า มาฮาพระบิดา จักมีพระนามว่า สุกโขทนะ พระตถาคตเจ้าพระองค์นี้ จักเป็นพระพุทธเจ้า พระนามว่า โคตมะ
- 290-291. พระโกลิตะและพระอุปติสสะ จักเป็นพระอัครสาวก พระอานนท์จักเป็น พุทธอุปัฏฐากพระชินเจ้าพระองค์นี้ พระเขมาเถรีและอุบลวรรณาเถรี จักเป็นพระอัครสาวิกา ต้นโพธิ์ฤกษ์ จักเป็นต้นไม้สำหรับตรัสรู้ของ พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น

292-293. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า 24 พระองค์ ตรัสพยากรณ์พระโพธิสัตว์เจ้านั้น ตามลำดับ พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญพุทธการกกรรม 10 ประการเหล่านี้ คือ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมีเป็นที่ 5 ชั้นดีบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี จนเต็มบริบูรณ์ตลอดกาลทุกเมื่อ

จบอภินิหารกถา

294. พระพุทธเจ้าทั้งหลายในสุสังฆายกับปี พระพุทธเจ้าทั้งหลายในอสิสังฆายกับปี และพระพุทธเจ้าทั้งหลายในแสนกับปี ได้อุบัติตรัสรู้ขึ้นแล้ว ข้าพเจ้า ขอถวายบังคมพระพุทธเจ้าเหล่านั้นผู้ทรงคุณอันเสมอด้วยพระพุทธคุณที่กล่าวแล้วซึ่งก้าวล่วงคุณแห่ง เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
295. พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น มีพระบาทประดิษฐานแนบสนิท มีจักรลักษณะปรากฏใต้ฝ่าพระบาท มีเส้นพระบาทยาว มีพระองค์สีขาว ขอพระลักษณะเหล่านั้นทั้งปวง จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ทรายเท่าที่พระศาสนายังดำรงอยู่
- 296-297 พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น มีฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทอ่อนนุ่ม ที่ฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทมีลายดุจตาข่าย มีข้อพระบาทเหมือนสังข์ที่ตั้งขึ้น มีพระขงฆ์เรียวดุจแฉ่งเนื้อทราย ประทับยืนอยู่ไม่ได้โค้งพระกายลง เอาพระหัตถ์ทั้งสองลูบคลำได้ถึงพระขาน มีพระคุษหะเร้นอยู่ในฝัก ขอพระลักษณะเหล่านั้นทั้งปวง จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ทรายเท่าที่พระศาสนายังดำรงอยู่
- 298-299 พระชินเจ้าผู้เป็นจอมปราชญ์พระองค์นั้น มีพระฉวีวรรณดุจทองคำ มีพระโลมชาติเกิดในขุมละเส้น มีปลายเส้นพระโลมชาติสูงงอนขึ้น มีพระวรกายตรงดุจกายพรม มีความนูนในที่ 7 แห่ง^{๔๖} ขอพระลักษณะเหล่านั้นทั้งปวง จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ทรายเท่าที่พระศาสนายังดำรงอยู่

^{๔๖} ความนูนในที่ 7 แห่ง คือ หลังมือ 2, หลังเท้า 2, บ่า 2, และคอ 1

300. พระชินเจ้าพระองค์นั้น มีพระวรกายตอนบนเหมือนลำตัวตอนหน้าของ
ราชสีห์ มีพระปฤษฎางค์ (ตั้งแต่เอวถึงคอ) งดงามยิ่งนัก มีพระวรกาย
ดุจปริมณฑลของตันไทร มีลำพระศอกกลม ขอพระลักษณะเหล่านั้นทั้งหมด
จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ทรายเท่าที่พระศาสนายังดำรงอยู่
301. พระชินเจ้าพระองค์นั้น มีปลายเส้นประสาทรับรสสัมผัสดีเลิศ มีพระหนุ
ดุจคางราชสีห์ มีพระทนต์ 40 ซี่ มีพระทนต์เรียบเสมอกัน มีแนวพระทนต์ชิด
สนิทกัน มีพระทนต์เงางาม ขอพระลักษณะเหล่านั้นทั้งปวง จงสถิตมั่นใน
พระพุทธรูป ทรายเท่าที่พระศาสนายังดำรงอยู่
302. พระชินเจ้าพระองค์นั้น ทรงมีพระเขี้ยวแก้วขาวงาม มีพระชีวหาอ่อนยาว
และกว้าง มีพระสุรเสียงไพเราะดุจเสียงแห่งพรหม* มีพระเนตรดำสนิท
มีพระเนตรแจ่มใสดุจตาลูกโค มีพระอุณาโลมระหว่างพระขนงเวียนขวา
ขอพระลักษณะเหล่านั้นทั้งปวง จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป ทรายเท่าที่
พระศาสนายังดำรงอยู่
303. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ทรงมีพระเคียรดุจประดับด้วยกรอบมงกุฎ
อย่างน่าอัศจรรย์ ทรงมีพระลักษณะอันประเสริฐ 32 ประการ ทรงเป็นผู้
ประเสริฐในโลก ผู้อันเทวดาและมนุษย์ถวายเป็นบังคม ขอมหาปฐวีลักษณะ 32
ประการเหล่านั้นทั้งหมด จงสถิตมั่นในพระพุทธรูป
304. พระชินเจ้าพระองค์นั้น ทรงมีนิ้วพระหัตถ์และนิ้วพระบาทเหลืองงาม
มีนิ้วพระหัตถ์และนิ้วพระบาทเรียวลดหลั่นตามลำดับ มีนิ้วพระหัตถ์และ
นิ้วพระบาทกลมกลึงเป็นอันดี พระนขา มีสีแดง ขอพระลักษณะเหล่านั้นทั้งหมด
จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปนี้

* เสียงแห่งพระพรหมประกอบด้วยองค์ 8 ประการคือ

1. แจ่มใส	2. ชัดเจน	3. นุ่มนวล	4. น่าฟัง
5. กลมกล่อม	6. ไม่พรวด	7. ลึก	8. มีกังวาล

ดูรายละเอียดที่ ที. ม. 10/198/192.

305. พระนางเจ้า ทรงมีพระนขากลมเกลี้ยงงาม ข้อมพระหัตถ์และข้อมพระบาท
 ช้อนอยู่ในพระมั่งสะ ข้อมพระบาทกลมเป็นปริมณฑล ข้อมพระบาทบริบูรณ์
 ขอมพระลักษณะเหล่านั้นทั้งหมด จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปนี้
306. พระพุทธเจ้าผู้เป็นนาถะ ทรงมีพื้นพระบาททั้งสองเสมอกัน พระดำเนิงงาม
 ดุจอาการเดินแห่งกฤษรชาติ พระดำเนิงงามดุจสีหราช ขณะย่างพระบาท
 ข้างขวาจะไปก่อน แล้วพระวรกายด้านขวาก็เียงไป ขอมพระลักษณะเหล่านี้
 ทั้งหมด จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปนี้
307. พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น มีพระชานุกกลมเกลี้ยงบริบูรณ์ ทรงมีอวัยวะบริบูรณ์
 พระนาภีกลมเต็ม พระนาภีมีสันฐานลึก ขอมพระลักษณะทั้งปวงนี้ จงสถิตมั่น
 ในพระพุทธรูปนี้
308. พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงมีพระนาภีกลมมีรอยทักษิณาวิฏ ลำพระเพลา
 ดุจต้นกล้วยและงามดังทองคำ ลำพระกรทั้งสองงามดุจวงเอราวัณ
 เทพหัตถ์ พระองคาวพยพใหญ่่น้อยจำแนกเป็นอันดีและสะอาดบริสุทธิ์
 ขอมพระลักษณะเหล่านั้นทั้งปวง จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปนี้
309. พระชินเจ้าพระองค์นั้น ทรงมีพระมั่งสะที่ควรจะหนักหนา ที่จะบางก็บาง
 พระมั่งสะมิได้หดหู่ มีพระวรกายงามปราศจากไฝฝ้ามีขี้แมลงวันเป็นต้น
 ขอมพระลักษณะเหล่านี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปนี้
310. พระมุนีเจ้าพระองค์นั้น มีพระวรกายงามบริสุทธิ์ ทรงมีพระวรกาย
 ละเอียดอ่อน มีพระวรกายเปล่งปลั่งปราศจากมลทินโทษ ขอมพระลักษณะ
 เหล่านี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปนี้
311. พระพุทธเจ้าผู้เป็นนาถะสูงสุด ทรงมีพระวรกายอ่อนละมุนสดชื่นเหมือนผู้ที่
 ยังเป็นพระกุมาร พระสรีระอ่อนนุ่มสนิทมิได้กระด้าง กลิ่นพระวรกายหอมฟุ้ง
 ขจร พระโลมาเส้นละเอียดทั่วพระวรกาย ขอมพระลักษณะเหล่านี้ จงสถิตมั่น
 ในพระพุทธรูปนี้

312. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมีพระกำลังเสมอด้วยกำลังแห่งกฤษพรประมาณ พันโกฏิ ทรงมีพระนาสิกโต่ง มีสีฐานพระนาสิกงาม ขอพระลักษณะเหล่านี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปนี้
313. พระมุนีเจ้า ทรงมีริมพระโอษฐ์สีแดงเหมือนผลตำลึงสุก พระทนต์ขาวบริสุทธิ์ ปราศจากมูลมลทิน มีพระทนต์เกลี้ยงสนิทมิได้เป็นริ้วรอย มีพระอินทรีย (ตา หู จมูก ลิ้น กาย) งามหมดจด ขอพระลักษณะเหล่านี้ จงสถิตมั่น ในพระพุทธรูปนี้
314. พระพุทธเจ้า ทรงมีพระเขี้ยวแก้วกลมและดวงพระพักตร์ยาวสวย ลายพระหัตถ์มีรอยลึก ลายพระหัตถ์มีรอยเส้นยาว ลายพระหัตถ์มีรอยตรง ลายพระหัตถ์งามมีรอยสีแดงรุ่งเรือง ขอพระลักษณะเหล่านี้ จงสถิตมั่น ในพระพุทธรูปนี้
315. รัศมีพระกายมีประกายโอภาสเป็นปริมณฑลโดยรอบ เบ้าพระจักขุกว้าง และขาวพอสมกัน ดวงพระเนตรประกอบด้วยประสาททั้งห้า ขอพระลักษณะ เหล่านี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปนี้
316. พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงมีปลายพระเกศามีได้คด พระชิวหาอ่อนมิได้ กระด้างมีสีแดงเข้ม พระชิวหา มีสีฐานกว้างและยาว พระกรรณทั้งสอง มี สีฐานยาวดุจกลีบปทุมชาติ ขอพระลักษณะเหล่านี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปนี้
317. พระชินเจ้าผู้เป็นนาคะพระองค์นั้น มีช่องพระกรรณอันมีสีฐานกลมงาม มีระเบียบเส้นพระเกศาสวย เส้นเอ็นทั้งหลายซ่อนเร้นอยู่ใต้พระมังสะ ทั้งสิ้น พระเศียรมีสีฐานงามดุจฉัตรแก้ว ขอพระลักษณะเหล่านี้ จงสถิตมั่น ในพระพุทธรูปนี้
318. ทรงมีพระนลาฏกว้างพองาม พระนลาฏหนามีสีแดง พระขนงใหญ่ เส้น พระขนงละเอียดและดำสนิท พระขนงมีสีฐานงาม ขอพระลักษณะเหล่านี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปนี้

319. พระพุทธเจ้า ทรงมีพระชนงเวริชวเป็นไปโดยลำดับ เส้นพระชนงดกดำ
งาม พระโอษฐ์มีสีฐานงาม กลิ่นพระโอษฐ์หอมกรุ่น ขอพระลักษณะเหล่านี้
จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปนี้
320. พระนาถเจ้าผู้เป็นจอมปราชาญ ทรงมีกลิ่นพระเกศาหอมฟุ้งตลบ ลมอัสสาสะ
ปัสสาสะเดินเข้าออกละเอียดยังยิ่ง พระเกศาดำสนิท พระเกศาขมวด
เวียนขวาทุกเส้น ขอพระลักษณะเหล่านี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปนี้
321. พระนาถเจ้าผู้รู้แจ้งโลก ทรงมีเส้นพระเกศามีสีฐานกลมสลวย มี
พระเกศาดำสนิท มีเส้นพระเกศาละเอียดอ่อน มีปลายเส้นพระเกศาไม่
ยุ่งเหยิง ขอพระลักษณะเหล่านี้ จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปนี้
322. พระนาถเจ้าพระองค์นั้นทรงวิจิตรไปด้วยระเบียบแห่งรัศมีอันโชตินาการ
ขึ้นเหนือพระเศียร พระองค์ทรงเป็นผู้นำแห่งโลก ทรงเป็นจอมปราชาญ
เพียบพร้อมด้วยอนุพยัญชนะลักษณะ 80 ประการด้วยอาการอย่างนี้
ขออนุพยัญชนะลักษณะทั้ง 80 ประการนี้ทั้งหมด จงสถิตมั่นในพระพุทธรูปนี้
ตลอดกาลเทอญ

อสังฆานุพยัญชนะคาถา จบบริบูรณ์แล้ว

ขอเหล่าเทวดา มวลมนุษย์ องค์อัมรินทร์ พระพรหม พร้อมด้วยหมู่มาร-
เทพเจ้าทั้งหลายทั้งปวง จงพิทักษ์รักษาพระพุทธรูปเหล่านี้ไว้ ตราบเท่าที่
พระศาสนายังดำรงอยู่ด้วยเทอญ